

Agustí Trilla i Alcover i la maçoneria a Cervera

*Ramon Maria Xuclà Comas**

Advocat

RESUM

Dins dels moviments progressistes i d'esquerres cerverins, la maçoneria hi va voler tenir un paper clarament influent i protagonista, com ho demostra el fet que l'impulsor i fundador de la lògia cerverina *Discreción*, l'advocat Agustí Trilla, va militar en el republicanisme polític i va participar en diferents moviments socials catalans de primera línia; al temps, es va relacionar amb els principal líders polítics republicans catalans de l'època. De fet, va impulsar la maçoneria a Cervera dins del republicanisme cerverí. La majoria de maçons cerverins, si no tots, eren republicans. Per tant, es va pretendre que la maçoneria fos a Cervera quelcom més dins els moviments d'esquerres, si bé la falta de disposició dels republicans cerverins capdavanters, com Domènec Puigredon, que mai va estar afiliat a la maçoneria, i el fet de residir a Barcelona Agustí Trilla, van fer impossible i van dificultar en gran mesura que la maçoneria tingués un paper decisiu en la política cerverina. Malgrat tot, però, la maçoneria anava desenvolupant-se a Cervera con a moviment, fins al punt que va causar certa preocupació a determinats grups polítics catòlics i conservadors, fet que va motivar la intervenció del clergat, molt influent en l'època, i que va propiciar finalment la seva extinció i desaparició.

PARAULES CLAU

Maçoneria – Republicanisme – La Segarra – Catalunya – Segona República – Segle XX – Cervera

ABSTRACT

Among the progressive and leftist movements in Cervera, freemasonry was clearly wanting to play an influential character as evidenced by the fact that the creator and founder of the lodge "*Discreción*", the lawyer Agustí Trilla, militated in the republican local politics and participated in various social catalan movements on the front line as the same time he was related to the catalan republican political leaders of the period. In fact, he drove the masonry within Cervera's republicanism: most, if not all masons of Cervera, were republicans. Therefore, it is claimed that freemasonry was something more in Cervera within the leftist movement, although the lack of willingness of Republican leaders, like Domènec Puigredon, who was never affiliated with freemasonry, and the fact that Agustí Trilla was living in Barcelona, made impossible and greatly hinder for the masonry to had a role in Cervera's politics. However, the masonry was developping in Cervera's political movement to the point that caused some concern to Catholics and conservative political groups that led to the intervention of the clergy, very influential at the time, and it caused finally her extinction and disappearance.

KEYWORDS

Freemasonry – Republicanism – La Segarra – Catalonia – Second Spanish Republic – 20th Century – Cervera

*Ramon M. Xuclà és advocat. Adreça de contacte: xucla@el-consorci.com

1. Plantejament

En les convulsions polítiques que es van viure a Cervera i que, malauradament, van tenir el seu tràgic desenllaç final en la darrera Guerra Civil, es van fer evidents les diferències, controvèrsies, menyspreus, distanciaments i, fins i tot, odís i venjances existents entre els partidaris d'una o altra opció política. Enfrontaments, en definitiva, entre les dretes i les esquerres que varen portar els tràgics fets i desenllaços per tots coneguts.

Dins dels fets i formant part d'aquella història local cerverina de rivalitats polítiques, la maçoneria hi va jugar el seu paper. Va ser un paper, si és vol, anecdòtic, però hi va intervenir i va fer-ho al costat d'un dels principals moviments polítics de l'època: el republicanisme. Efectivament, molts dels republicans cerverins –no tots– van estar afiliats o es van fer membres de la maçoneria, importada a Cervera per l'advocat cerverí Agustí Trilla i Alcover.

Agustí Trilla i Alcover residia a Barcelona i allí exercia de maçó. Va portar aquella filiació als seus màxims exponents amb la seva participació, com més endavant explico, en les lògies catalanes barcelonines més importants del moment, juntament també amb els personatges que més s'han distingit dins de la maçoneria a Catalunya, tal i com va ser, per exemple, Rossend Arús, de qui era amic personal.

Sense deixar la seva filiació republicana, Agustí Trilla i Alcover va fundar la lògia Discreció a Cervera, on va pretendre que fos un grup de pressió juntament i al costat del republicanisme cerverí.

La maçoneria a Cervera no ha estat tractada ni estudiada i solament, de manera puntual, va ser esmentada en alguns escrits, però res més. Res del seu fundador, res dels seus membres i res de les seves intrigues.

Amb aquest treball, doncs, pretenc modestament, per una banda, omplir un buit prou important en vers el que era la maçoneria a Cervera i què pretenia; la seva instauració, a finals del segle XIX, i la seva vida i fets crec que aporten elements que fan encara més entenedors determinats enfrontaments existents en la societat local cerverina, entre el lliure pensament republicà i els conservadorisme catòlic; fer més entenedors, si es pot, els enfrontaments finals entre detractors i partidaris de cadascun d'aquells grups polítics. Per altra banda, pretenc també recordar i, en certa manera, introduir dins de l'història de Cervera aquell il·lustre cerverí que va ser Agustí Trilla i Alcover, atès que

la seva vida, els seus fets personals i professionals, reconeguts àmpliament en la seva època, han estat injustament desconeguts a la seva ciutat natal, Cervera.

2. *La maçoneria a Cervera*

No és fàcil ni evident plantejar una definició unànimement acceptada de maçoneria. El cert és que trobarem tantes definicions o conceptes com tractats, persones o estudiosos del tema hi hagi i, com no podia ser d'altra manera, hi han tot tipus de definicions conceptuals de la mateixa, ja siguin dogmàtiques, filosòfiques, iniciàtiques, etc. De fet, com ens diu José A. Ferrer Benimeli¹, pocs temes –fins i tot avui dia– resulten tan polèmics i controvertits com el de la història de la maçoneria. Les dades i testimoniatges passats d'escriptor a escriptor, des del segle XIX fins als nostres dies, no han estat presentats amb el suport documental ni la valoració crítica mínimament exigibles per acceptar el seu valor documental. Per centrar el tema, ens servirem de les consideracions de Pere Sánchez Ferré², que n'és un dels màxims experts, i del pensament d'un maçó fonamental en la història de la maçoneria a Catalunya: Rossend Arús, íntim amic del protagonista de la maçoneria a Cervera, el Sr. Agustí Trilla i Alcover.

Per alguns, la maçoneria és una institució de caràcter iniciàtic, filantròpica i filosòfica, fundada en el sentiment de fraternitat i que té com a objectiu buscar la veritat i fomentar el desenvolupament intel·lectual i moral de l'ésser humà, a més del progrés social. Per altres, la maçoneria és una activitat d'esclariment permanent mitjançant un mètode complex que desenvolupa: instrucció, especulació simbòlica, educació d'aptituds vitals i socials, interiorització de valors, unió de posicions ideològiques diverses, creixement personal, etc.,

¹J. A. FERRER BENIMELI, *La masonería española en el siglo XVIII*. Madrid, Siglo XXI de España Editores, 1986.

²Pere Sánchez i Ferré (Barcelona, 1946) és doctor en Història Moderna i Contemporània per la Universitat de Barcelona. Des de fa anys es dedica a la història de la maçoneria i és membre fundador del Centro de Estudios Históricos de la Masonería Española. Ha publicat *La lògia Lealtad. Un exemple de maçoneria catalana (1869-1939)*, així com diversos treballs sobre personatges com Ferrer i Guàrdia, Anselmo Lozano o Rossend Arús, i també sobre catalanisme, colonialisme, feminisme i educació, sempre en relació a la maçoneria. Sobre la maçoneria ens diu que, tot i que més de seixanta mil obres publicades arreu del món se n'han ocupat, la maçoneria és encara avui una institució mal coneguda. A casa nostra, on normalment ha estat perseguida o tolerada només durant breus períodes, el desconeixement encara és més gran a causa de les tergiversacions que n'han fet, per combatre-la o exaltar-la, la majoria dels autors.

essent-ne el fonament bàsic l' iniciació i elevació interior que s'identifica amb la autoconstrucció personal que, precisament, van descriure les germandats de constructors: "El que tu fas, et fa". Per contra, d'altres autors parteixen, per comprendre el que és la maçoneria, d'allò que, segons ens diuen, són els seus tres valors i únics principis: la llibertat, la igualtat i la fraternitat. D'aquesta manera, la maçoneria és simplement un mitjà per poder entendre i aplicar aquests principis: cada maçó ha de buscar la manera de realitzar-la personalment. Per a amplis sectors de l'opinió pública, la maçoneria era un cau d'activitats i de botiguers que es reunien a la lògia per celebrar rituals exòtics i conspirar contra el catolicisme i les monarquies europees. L'Església va dedicar esforços importants a demostrar al món la perversitat de la "secta", i si bé no va aconseguir destruir-la, sí que va crear tal grau de confusió com per convertir la maçoneria en una perfecta desconeguda³. Finalment, també cal al·ludir aquells altres autors que entenen la maçoneria com una societat iniciàtica⁴, en la qual s'hi troben diferents i diverses escoles de pensament i concepcions de la vida. En primer lloc, el caràcter iniciàtic significa que l' ingrés a la maçoneria obeeix a uns rituals o a determinades cerimònies que tenen un determinat significat simbòlic. La vivència de cada maçó serà diferent enfront la mateixa cerimònia, i això és precisament el què es pretén: que cadascú reflexioni i estudiï segons el seu estil, aportant la seva versió per al coneixement dels altres.

Amb aquestes pretensions, el cerverí Agustí Trilla i Alcover va instaurar la maçoneria a la nostra ciutat.

Un dels trets fonamentals del la maçoneria són i han estat el secretisme i l'hermetisme. A Cervera, com no podia ser d'altra manera, s'han seguit aquest trets. De fet, poca cosa es pot trobar de la maçoneria a la nostra ciutat: res a l'Arxiu; i desaparicions per robatoris al Museu Comarcal d'elements, segells i altres símbols que utilitzaven els maçons a Cervera i als quals em referiré.

L'única referència escrita que he trobat és un escrit signat per Josep Pedrós, publicat a la revista "Segarra" sota el títol "La Maçoneria Espanyola". En aquest

³ Pere SÁNCHEZ FERRÉ, *La Maçoneria a Catalunya (1868-1936)*. Barcelona, Edicions 62, 1990.

⁴ Juan Carlos DAZA, *Diccionario Akal de la Masonería*: "La masonería, sin duda, es más conocida por los debates y polémicas en que se ha visto envuelta, que por su verdadera naturaleza tradicional e iniciática. Para comprender los principios de esta organización transcultural y perenne, así como para distinguirla de los movimientos sociales con los que se le ha relacionado en diferentes épocas, hay que mirar hacia "dentro", explorando el mensaje contenido en su simbolismo, rituales y filosofía, y en la vía tradicional de la que es hereditaria."

article, el senyor Pedrós ens explica on hi havia instal·lada la lògia de Cervera; en cita seguidament un dels principals components, un tal Domènech [sic]; seguidament fa esment dels objectes i símbols de la lògia: segells, calavera, mall, antifàços i altres; finalment, fa notar que, entre els maçons cerverins, hi havia una dona anomenada Cecília Orobitg.

Aquest article va ser contestat per Antoni Xuclà Riu, qui complementa les afirmacions del senyor Pedrós afegint que hi havia una altra lògia a Cervera, concretament la anomenada Discreción, sota l'obediència del Gran Oriente Nacional de España i que tenia el seu local al carrer Major, concretament a la casa que assenyala llavors amb el número 131, en l'anomenat Café Español. Afegeix que, donada la poca població de la nostra ciutat, era difícil que existissin dues lògies de la mateixa obediència. Per tot, pensa doncs que, segurament, la que referia el senyor Pedrós era la mateixa situada al Café Español.

Finalment, ambdós escrits referits van ser contestats pel senyor Josep Mª Llobet Portella amb un article, també publicat a la revista "Segarra", sota el títol "La francmaçoneria cerverina a finals del segle XIX".

En aquest escrit, el senyor Llobet Portella ens diu que la lògia cerverina s'anomenava Discreción; que l'integraven una vintena de membres, si bé hi van passar un total d'unes 34 persones, domiciliades a diferents poblacions com: Tàrraga, Manresa, Alcolea de Cinca, Torrefeta, Granyanella, Anglesola, Castellfollit, Ossó, Guissona, Agramunt, Tarragona i Barcelona; que n'ocupava el càrrec màxim, concretament el de "venerable maestro", el senyor Josep Freixa, sota el pseudònim de "Legunero", qui era propietari del Café Español. Afegeix a continuació que hi havia solament una lògia, i justifica l'existència dels dos locals referits pels senyors Pedrós i Xuclà, essent propietari del local on es trobava situat el cafè d'en Roc, citat pel senyor Pedrós, el senyor Pere Domènech. Seguidament, el senyor Llobet ens parla dels diferents objectes simbòlics que pertanyien a la lògia cerverina i que ens recordava el Sr. Pedrós: un cop dissolta la maçoneria a Cervera, aquells objectes, o almenys alguns d'ells, van anar a parar a la sagristia de Santa Maria i allà va ser el darrer cop que hom els va veure.

La informació, doncs, de la maçoneria cerverina és ben escassa. Ha sigut necessari acudir a diferents arxius i biblioteques per poder esbrinar quelcom més de la maçoneria a Cervera.

El primer resultat d'aquesta investigació ha estat, precisament, trobar un

cerverí que va organitzar la maçoneria cerverina, que no ha estat citat en cap dels escrits referits i que, tal vegada, va ser el seu màxim impulsor i el seu gran mestre. Em refereixo a l'advocat cerverí Agustí Trilla i Alcover.

3. Agustí Trilla i Alcover

3.1. Perfil biogràfic

Agustí Trilla i Alcover va néixer a Cervera el dia 2 de novembre de l'any 1851. Era fill de Lluís Trilla Llobet, notari, i de Maria Alcover Bargués, que era originària de Barcelona, si bé la seva mare, Maria Bargués, era natural de Cervera. Agustí Trilla era el més gran de set germans: Pere, Ignàsia, Maria Concepció, Lluïsa, Josefa i Mercè.⁵

Va estudiar la carrera de dret a Barcelona i es va donar d'alta al Col·legi d'Advocats d'aquella ciutat el dia 23 de febrer de 1872. A l'arxiu col·legial⁶ consta un escrit mitjançant el qual va sol·licitar la baixa com a advocat en exercici el dia 1 de juliol de l'any 1874. Malgrat aquest escrit, però, la seva signatura apareix, l'any 1876, com a advocat en diferents assumptes seguits al jutjats de Barcelona.

Es va casar amb la cerverina Antònia Pont i Fabregat; van tenir dues filles: Conxita i Trinitat Trilla Pont. De la primera he pogut esbrinar que va viure a Cervera: concretament, tenia el seu domicili al Pati Corell i es va casar amb un advocat de la Bisbal, Dalmiro Xatart i Gich. Va resultar posseïdora de certa documentació familiar que tal vegada va donar a l'Arxiu de l'Hospital de la Santa Creu i Sant Pau de Barcelona⁷, on hi ha documentació sobre el besavi,

⁵ Informació treta pel seguiment de la nota registral del Registre de la Propietat de Cervera sobre la propietat de la casa de la família Trilla Alcover. El meu agraïment a Joan Bars Piqué per les facilitats que em va donar per aconseguir la documentació esmentada.

⁶ Arxiu de la biblioteca de l'Il·lustre Col·legi d'Advocats de Barcelona. Expedients individuals dels col·legiats.

⁷ Arxiu de l'Hospital de la Santa Creu i Sant Pau, documentació sobre Concepció Trilla Pont. Referència de l'arxiu 19606 amb format paper, classificada en l'apartat d'herències i llegats AHSCSP, Vol. VIII, Inv. 1, Carpeta 69.1. El meu agraïment a Pilar Salmerón Sánchez responsable de l'Arxiu Històric per les facilitats donades i la seva col·laboració.

l'advocat Pau Alcover i Guitart⁸, així com també del poeta Alcover, diverses poesies d'Agustí Trilla i un discurs d'aquest sota el títol: "La justícia de la pràctica catalana d'atorgar testament en poder del rector en los pobles on no hi ha notari".⁹

És pertinent recordar que el pare d'Antònia Pont era Cristòfol Pont Clos, germà del mestre Joan Pont, que va escriure les *Completes* juntament amb Salvador Vidal. Joan Pont Clos va néixer i va viure a la casa situada al carrer Barcelona, número 2 –Molí de l'Oli– on s'hi conserva, a la façana, una fornícula dedicada a Sant Cristòfol.

Cal destacar igualment que a la mort del seu pare, Lluís Trilla, es va obrir un conflicte familiar per raó de l'herència, que va malmetre les relacions entre alguns dels seus germans.

Va viure al carrer Santa Maria, número 1, casa avui coneguda com Cal Lucaya, on el seu pare hi tenia el despatx de notari. El seu germà Pere va viure al carrer Major, concretament a cal Massot.

A Barcelona hi va passar a residir per exercir la professió d'advocat i va viure al carrer Nou de Sant Francesc, núm. 24. L'any 1911 va llogar una casa al carrer Raurich, número 6¹⁰. En l'exercici professional, va destacar notablement i, fins i tot, va tenir un gran reconeixement a Barcelona per la seva feina. En particular, en la defensa dels drets de determinats gremis barcelonins als qui s'imposava, per part de l'Ajuntament, uns tributs que gravaven la seva activitat professional. Agustí Trilla va ser designat com advocat per defensar els interessos d'aquells gremis i va aconseguir un remarcable triomf, de tal manera que l'Ajuntament no va poder imposar els tributs referits. Aquest reconeixement es va fer palès en diverses publicacions barcelonines, entre les quals la revista "L'Esquella de la Torratxa", que d'una manera molt especial li va dedicar la portada de la publicació en reconeixement i mèrit d'aquell triomf obtingut en defensa dels

⁸ Pau Alcover i Guitart va ser professor de la Universitat de Cervera, on va rebre el grau de llicenciat i la borla de Doctor en Lleis el juny de l'any 1828. En la revista cerverina "El Eco de Cervera", hi figura de manera detallada un ampli resum de la vida d'aquell il·lustre doctor en Lleis amb referències a Agustí Trilla, nét d'aquell.

⁹ Aquest discurs va ser llegit en la secció de ciències de "La Jove Catalunya" el dia 27 de febrer de 1871.

¹⁰ Segons contracte de lloguer de data 18 d'octubre de 1911. Signava el contracte com a arrendador el Sr. Tomàs Hereter Fonoll. Documentació de l'Arxiu de l'Hospital de la Santa Creu i Sant, documentació sobre Concepció Trilla Pont. V. nota 6.

drets d'aquells gremis.¹¹

Va ocupar diversos càrrecs en l'administració de justícia: va exercir de jutge substitut a Barcelona i de fiscal¹²; va ser un estudiós del dret; àmbit en què fins i tot va escriure un llibre, "Estudis jurídics. La llibertat de testar i l' institució d'hereu segons les lleis catalanes", llibre que va ser traduït al francès. A la revista barcelonina "La Renaxensa", es van anar publicant diversos articles sota el títol del llibre, signats per ell mateix .

L'any 1873 va ser nomenat agregat, en concepte d'advocat, per formar part de la Comissió de l'Ajuntament de Barcelona i es va encarregar, en l'exercici d'aquell càrrec, de practicar una informació sobre els actes verificats per les anteriors administracions municipals. Aquesta comissió va estar treballant fins a la seva dissolució, conseqüència del cop d'estat del 3 de gener de 1874. Per part de l'Ajuntament de Cervera, va ser nomenat, l'any 1875, com el seu representant a Barcelona. Va ser assessor de l'Ajuntament de Vallirana, segons nomenament del 6 de juliol de 1879, i va ser l'advocat encarregat de defensar els drets de l'Ajuntament de Barcelona en el plet que se seguia per les obres fetes al convent dels Jesuïtes.¹³

Va morir a Barcelona el 27 de novembre de 1919 i va ser enterrat al cementiri

¹¹ Concretament, va ser en el seu número 757, del 14 de juliol de 1893, que li va dedicar la portada de la revista. Tal vegada, aquesta portada la va reproduir la revista cerverina "La Comarca de Cervera" en el seu número 77, any II, del 5 d'agost de 1893, que igualment li va dedicar la portada d'aquell número a Agustí Trilla, fent-li un reconeixement personal i lloant la seva activitat professional com a advocat cerverí a Barcelona. "La Comarca de Cervera" era el "*Periódico de Unión Republicana, defensor de los intereses de Cervera y su Comarca*", en què Agustí Trilla, com a republicà que era, hi participà habitualment amb diversos escrits d'opinió. D'aquesta revista, cal destacar, com més endavant concret, que la influència d'Agustí Trilla en la mateixa es va fer palesa fins i tot en l'escut de la seva portada, la qual, tal i com detalla la descripció que en faig més endavant, estava integrada d'evident simbologia maçona, no solament amb el dibuix sinó, fins i tot, amb la incorporació del lema "*Libertad, igualdad y fraternidad*", imprès en cadascuna de les barres d'una plomada. Posat en contacte amb descendents familiars d'Agustí Trilla amb aquella finalitat d'aconseguir una foto, el resultat va ser negatiu. No obstant, vaig poder aconseguir informació i altra documentació que em varen facilitar, en particular Climent Cabanas Lucaya, a qui agraïxo la seva col·laboració i el seu interès.

¹² La revista barcelonina "La Publicidad" del 6 de febrer de 1881 dona la notícia de la presa de possessió d'Agustí Trilla com a Promotor Fiscal suplent del Jutjat de Districte de les Afores de Barcelona, nomenat pel fiscal de l'Audiència Provincial amb data del 4 de febrer. Va exercir aquest càrrec fins el dia 22 de gener de 1883. Amb data de 8 de juny de 1881, va ser nomenat Promotor Fiscal en comissió del Jutjat de 1ª Instància del Districte de Palau. L'any 1888 es va incorporar al Col·legi d'Advocats de Cervera.

¹³ Arxiu de l'Hospital de la Santa Creu i Sant, documentació sobre Concepció Trilla Pont.

del Poble Nou, concretament al nínxol número 1199, pis 1er, departament 3er, exterior, Illa 1^a.¹⁴

3.2. *Activitat cultural*

Agustí Trilla Alcover es va destacar en diverses i múltiples facetes: fonamentalment, en la participació activa en la vida social i cultural tant barcelonesa com cerverina.

En aquest sentit, caldria recordar, per exemple, que Agustí Trilla va intervenir, en certa manera, en la fundació de la Biblioteca del Centre Obrer Instructiu d'Unió Republicana de Cervera, a la qual va fer donació de més d'un centenar de volums¹⁵; va intervenir igualment en el projecte de fundació, l'any 1903, del quinzinari "República" juntament amb Domènec Puigredon; va intervenir nombroses vegades en actes republicans i catalanistes com a orador i propagandista de les inquietuds republicanes; va participar, malgrat ja la seva edat avançada i estar impedit, en la manifestació que es va fer a Cervera donant suport a Solidaritat Catalana.

Va intervenir-hi constantment, mitjançant la seva contribució amb escrits a diferents revistes locals: cal destacar igualment unes donacions que el nostre protagonista va fer a l'Arxiu Municipal; concretament, un llibre del Gremi de Sant Rafel de l'any 1799; un altre llibre d'actes i negocis de la vila de l'any 1632 a l'any 1641; L'Historia de l'Obra Pia dels consorts Magí Argelich i Magdalena Rabassa; un sermó anònim de la festa del Santíssim Misteri de l'any 1803; o un pergamí miniaturitzat o butlla papal concedida a la confraria Minerva l'any 1564,¹⁶ entre d'altres molts documents, com els relatius a la reparació del temple de Santa Maria, que s'estava enrunant l'any 1784, o bé un document judicial de l'any 1592, que és interessant per donar-nos els noms

¹⁴ Arxiu municipal barceloní de Sancho d'Àvila on consta que es van deixar de satisfer els drets dels nínxols, motiu pel qual es va posar a la venda. S'ha de suposar que les seves despulles van ser dipositades en alguna fossa comuna d'aquell mateix cementiri.

¹⁵ Jordi SOLDEVILA I ROIG, *El Republicanisme a Cervera (1875-1923)*, "Miscel·lània Cerverina", 18, pàg. 99-128.

¹⁶ Relacions d'adquisicions per part de l'Arxiu Històric de Cervera. Adquisicions rebudes pel Museu Comarcal, Arxiu i Biblioteca, signada per F. Gómez. Revista "Nuevo Ambiente", 7 de setembre de 1919, entre altres exemplars on es publiquen les donacions fetes.

de Joan i Pere Ausiàs March¹⁷.

En la seva faceta d'escriptor i col·laborador en diferents publicacions, tant barcelonines com locals, destacaria un escrit que va publicar a la revista cerverina "El Distrito de Cervera" –tal i com ens recorda Albert Llona en el seu article publicat a "Palestra Universitària" sota el títol L'ensenyament secundari a Cervera durant el període claretià (1887-1893)¹⁸– relatiu a la continuació de l'ensenyança pels pares missioners a l'edifici de la Universitat, i un altre publicat a "Nuevo Ambiente"¹⁹ –número extraordinari dedicat al decret d'erecció de la Universitat de Cervera– sota el títol "Cervera Vindicada",²⁰ article en què defensa oberta i aferrissadament a Cervera i els cerverins, no pas com a traïdora i anticatalanista en la commemoració de la data d'inauguració de la universitat, sinó tot el contrari. Aquest article va ser contestat i continuat per Agustí Duran i Sanpere en el número següent d'aquella revista.

Aquest article sobre la Universitat de Cervera venia a ser una mostra més de l'estima que Agustí Trilla tenia per Cervera, a la que defensava aferrissadament dels atacs i opinions que la consideraven traïdora i anticatalanista pel suport a Felip V en el seu moment. En aquest sentit, és interessant recordar un article seu publicat a la revista cerverina "República" on detalla amb precisió uns esdeveniments que van tenir lloc en la vetllada catalanista celebrada a Cervera el setembre de 1903. Fa esment a la intervenció d'un tal Lladó, que va fer un discurs criticant Felip V i, tot seguit i a propòsit de l'edifici de la Universitat de Cervera, es va referir a la mateixa com "(...) un padró d'ignomínia i una vergonya per Cervera"; següent, tot seguit, la intervenció d'un tal Folguera, qui va qualificar Cervera de "traïdora a Catalunya", afegint, a més, que quedava a l'espera que algú "torni a Cervera sa honra perduda". En sentir aquelles darreres paraules, ens comenta Agustí Trilla que Domènec Puigredon, que

¹⁷ "Nuevo Ambiente", Any V, núm. 104 (3 de desembre de 1916), pàg. 4. Arxiu Municipal.

¹⁸ "Palestra Universitària", núm. 19, pàg. 249-316.

¹⁹ "Nuevo Ambiente", Any VI, núm.121 (23 de setembre de 1917). D'aquest article destacaria el fet que Agustí Trilla carregava contra els "catalanistes apassionats" per les seves crítiques i els menyspreus a Cervera. Es pregunta *¿Quién son pues los rebeldes i traidores? ¿Los cervarienses que guardaron y defendieron con tesón la fe jurada, o los barceloneses (y con ellos los catalanes que les siguieron) que, pisoteando sus juramentos, se rebelaron contra su rey, en apoyo del pretendiente de la Corona, llevando con ello la ruina y desolación a todo el Principado de Catalunya.*

²⁰ Aquest article va ser redactat corresponent una invitació que Domènec Puigredon i Borruix, com a director de la revista "Nuevo Ambiente", li va adreçar a Agustí Trilla demanant-li la seva col·laboració amb motiu del segon centenari de la fundació de la Universitat. Arxiu de l'Hospital de la Santa Creu i Sant, documentació sobre Concepció Trilla Pont.

assitia a aquella vetllada, s'alça i dóna un crit de: “¡Visca Cervera que no l'ha perduda mai!” (referint-se a sa honra) i el públic contesta amb un “¡Visca!”. Tot va motivar que qui presidia aquella vetllada demanés al públic que no interrompés l'orador, afegint que el públic tindria després la paraula. Fent ús de la paraula concedida, Agustí Trilla va intervenir i va fer constar la protesta dels cerverins als insults proferits pel Sr. Folguera. Durant la seva intervenció, es van sentir alguns crits de “fuera”, que van ser callats pels aplaudiments de la majoria d'assistents a l'acte²¹. Aquesta intervenció en aquesta vetllada va ser motiu d'un comentari a la revista cerverina “La Veu de la Segarra”, que relata aquells fets coincidint, doncs, amb les explicacions donades per Agustí Trilla en l'article esmentat de la revista “República”. L'acte, després de la intervenció del Sr. Trilla, va acabar com “el rosari de l'aurora...”²².

Va publicar altres escrits a les revistes “El Distrito de Cervera”, “La Comarca de Cervera”, a “La Gramalla”, “La Renaixença”, a la revista taurina “Pepe-Hillo” i, alhora, va ser redactor del diari “La Gaceta de Catalunya”, “La Independencia” “El independiente”, “Gaceta de Barcelona”, “La Cajetilla”, “La Comarca”, “El Distrito” i de “La Vanguardia”; a més, va ser director del “Consultorio Jurídico Gratuito de la Casa del Pueblo”.

D'aquestes aventures literàries i culturals, una de les més destacades, sens dubte, va ser el paper que desenvolupa en la revista “La Renaxensa”. Aquesta revista, de la que en va ser cofundador, va ser impulsada per Pere Aldavert, a qui Agustí Trilla sembla que va conèixer en la seva època d'universitari a Barcelona, molt probablement a les tertúlies que es feien al Cafè Suís i a la xocolateria La Antigua del Mallorquín, on es mantenien reunions pels part dels membres de “La Jove Catalunya”, tal i com relata Carola Duran en el seu llibre dedicat a Pere Aldavert²³.

Aquesta revista la van engegar Francesc Matheu, Josep Thomas, Felip de Saleta, Iu Bosch, Isidre Reventós i Pere Aldavert, essent-ne el seu administrador Agustí Trilla i Josep Tomàs el secretari de redacció. “La Renaxensa”, com ens recorda Carola Duran²⁴, volia ser la publicació que recollís les activitats

²¹ Article publicat a la revista “República”, Any 1, núm. 5 (20 de setembre de 1903), pàg. 2-3.

²² “La Veu de la Segarra”, núm. 18 (13 d'octubre de 1903), pàg. 3-4.

²³ Carola DURAN I TORT, *Pere Aldavert: una vida al servei de l'ideal*. Publicacions de l'Abadia de Montserrat (“Biblioteca Serra d'Or”), maig de 2006.

²⁴ Carola DURAN, *op. cit.*

culturals dels joves catalanistes. Era una revista políticament neutral en la seva ideologia, amb exclusió dels temes que podien ser conflictius, com la religió i la política de partits. El seu contingut anava destinat a recuperar la normalitat cultural ocupant-se de l'història pròpia de les arts i de les ciències.

En la seva vida cultural barcelonina, cal destacar que, amb edat ja avançada, va tenir una amistat estreta amb J. V. Foix qui, segons sembla, va utilitzar el nom d'Agustí Trilla com a pseudònim. Efectivament J. V. Foix, amb el nom d'Agustí Trilla, signa un article titulat "Conèixer Catalunya", publicat a la revista "Meridians"²⁵; hi ha un altre article del mateix Foix titulat "Toros a Cervera", fet que no solament és prova de l'amistat entre Agustí Trilla i J. V. Foix sinó, a més, una altra prova d'interès de l'afició d'Agustí Trilla pels toros i les curses de braus, que ja quedava palesa quan, juntament amb Rossend Arús –notable maçó–, va fundar la revista taurina "Pepe-Hillo", abans esmentada. Agustí Trilla era doncs un gran afeccionat a les curses de braus i aquesta afecció va estar durant un temps arrelada a la nostra ciutat, on s'hi van celebrar durant uns anys curses de braus coincidint amb la festa major.

Dins la seva activitat cultural cal destacar altres fets: entre altres, el primer, i com una prova més de les seves actituds, el parlament que va fer a Barcelona, quant l'Orfeó Cerverí visita l'Orfeó Gracienc l'any 1917, ja a les acaballes de la seva vida. En aquell acte, Agustí Trilla va obsequiar la senyera de l'Orfeó cerverí amb una corbata i, com dic, amb un parlament ple d'efecte i d'entusiasme " ... que va deixar un profund record en l'ànima de tots els assistents"²⁶; altre fet que he de destacar necessàriament és la polèmica que va encetar sobre l'ús de la lletra 'x' en un article publicat a la "Renaxensa". Com ens recorda Josep M. De Casacuberta²⁷ i cito literalment, "Agustí Trilla no tenia cap altra intenció que denunciar l'anarquia ortogràfica existent i, en particular, en l'escriptura de la lletra 'x' i de passada, proposar una solució que considerava més fàcil i entenedora, però es permetia el benefici del dubte per si calia rectificar". Segons afirma l'autor citat, Agustí Trilla no pretenia polemitzar sobre aquella qüestió, si bé la polèmica resta oberta entre dos autors com van ser Pi i Vidal i Ferrer i Carrió, que varen publicar i polemitzar diversos articles precisament

²⁵ Revista "Meridians", 1 d'abril de 1932.

²⁶ En l'Orfeó Gracienc, "Nuevo Ambiente", Any VI, núm. 114 (3 de juny de 1907).

²⁷ J. M. de CASACUBERTA, *Estudis de llengua i literatura Catalanes. Homenatge a Josep Maria de Casacuberta*. Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1980, pàg. 131 i següents.

sobre l'ús de la lletra 'x' conseqüència de l'article publicat per Agustí Trilla; i per acabar, voldria destacar que Agustí Trilla no solament feia articles i escrits polítics i altres gramaticals, com hem vist, sinó que fins i tot va escriure algun que altre poema.

Aquesta vessant de poeta denotava un esperit romàntic en la seva manera de fer, el qual no era pas contrari ni a la seves idees polítiques ni al seu pensament maçó. Com seguidament anoto, dins de la seva activitat política i cultural destacaré que Agustí Trilla va ser cofundador de l'associació "La Jove Catalunya", la qual, entre altres, estava influenciada notablement pel romanticisme.

A l'Arxiu de l'Hospital de la Santa Creu i Sant²⁸, hi trobem una documentació força interessant sobre aquesta activitat "poètica" d'Agustí Trilla. Un document sota el títol "Esbart Lliterari de n'Agustí Trilla" on hi ha diversos poemes escrits autògrafs de Agustí Trilla alguns dels quals van estar publicats en diverses publicacions tant cerverines com barcelonines. Per tal doncs de completar aquesta faceta poètica, reproduïx les dues primeres estrofes d'un poema que consta en aquesta documentació esmentada i que a l'hora es va publicar a la revista barcelonina "La Gramalla"²⁹.

²⁸ Vegi's nota 6 anterior.

²⁹ !DESENGANY; (A.X.), "La Gramalla. Setmanari català", Barcelona, núm. 9 (9 de juliol):

*!Tan solzament me resta
Joyosa remenmbransa,
perduda la esperansa,
que 't fiu glatir i cor meul,
d' ilusions fal-lagueras,
que sempre sóu mentida,
que al cor donáreu vida
tan sois per un moment;*

*¿Qué s' han fet aquells dias
de dicha la mes pura,
en que, per ma ventura,
me davas ton amor;
y en que, plé de gaubansa,
tos jurament revía
al temps que 't deya: !aymia;
jo 't don' també mon cor?*

3.3. Activitat política: La “Jove Catalunya” i el partit Republicà Català

Agustí Trilla i Alcover era catalanista, federal i republicà. Tenia una concepció ben definida i clara de les seves idees i conviccions polítiques, les quals no sempre eren compartides per aquells que militaven en el seu propi partit polític.

Com a republicà i maçó reconegut tenia la fama d'anticlerical.

Dins de les inquietuds polítiques cal destacar que va ser cofundador de l'associació “Jove Catalunya”³⁰ entitat política fundada a Barcelona el 1870 juntament amb Guimerà, Aldavert, Roca i Roca, F. Matheu i Fornells i A. Aulèstia, Pijoan i tants altres, i va ser precisament la revista “La Gramalla” la portantveu d'aquell grup. Va néixer a l'ombra dels Jocs Florals de Barcelona i es va dissoldre l'any 1875 després de fortes tensions i discussions entre els seus membres motivades per qüestions polítiques i lingüístiques.

Fou aquesta associació un grup obertament catalanista, influenciada per Giuseppe Manzini,³¹ pel romanticisme i amb alguns matisos radicals. Inicialment tenia un caràcter literari, si bé no es va poder mantenir al marge del debat polític. Tal vegada era d'inclinació clarament cap a la independència, com ho prova la capçalera de les cartes que dirigia anunciant les seves activitats on

³⁰ Margalida Tomàs, “La Jove Catalunya”. *Antologia*. Edicions de la Magrana.

³¹ Giuseppe Manzini va néixer a Gènova, mentre la mateixa formava part de la República de Ligúria, sota el govern de l'Imperi Francès. El seu pare va ser Giacomo Mazzini, metge i professor d'anatomia, un nadiu de Chiavari i personatge actiu en la política que adheria a una ideologia jacobina, i de Maria Drago, una dona de gran bellesa, viva intel·ligència i fervor jansenista. Des de molt jove Mazzini va mostrar excel·lents qualitats com a estudiant (com també un interès precoç per la política i la literatura), i en 1820 amb tan sols 14 anys va ser admès a la Universitat de Gènova, on es gradua en Lleis en 1826, i inicialment exerceix com a “advocat d'indigents”. Manzini aspirava a convertir-se en un novel·lista històric o un dramaturg, alhora que escriu el seu primer assaig, *Dell'amore patrio di Dante* [‘Sobre l'amor patriòtic de Dante’], el qual va ser publicat en 1837. En 1828–29 va col·laborar amb el periòdic genovès *L'Indicatore genovese*, el qual va anar aviat clausurat per les autoritats piemonteses. Llavors es converteix en un dels autors principals de “*L'Indicatore Livornese*”, publicat a Livorno per F.D. Guerrazzi, fins que aquest periòdic també és clausurat per les autoritats. En 1831 Mazzini viatja a la Toscana, on es converteix en membre dels Carbonaris, una associació secreta amb finalitats polítiques. La seva activitat revolucionària aviat li va causar problemes amb la justícia. El 31 d'octubre d'aquest any va ser arrestat a Gènova i internat en Savona. Durant el seu temps a la presó desenvolupa els principis d'un nou moviment patriòtic que el seu objectiu era reemplaçar al fracassat dels Carbonaris. Encara que és alliberat al començament de 1831, tria l'exili en comptes de romandre reclòs en el petit estatge en la qual la policia li obliga a viure, i es desplaça a Ginebra a Suïssa. Va pertànyer a la maçoneria i hom diu que va intervenir en la fundació de la lògia dels “*Illuminati*” d'Itàlia.

hi figurava el següent lema: “Salut i Catalunya independent”³².

Els seu fi primordial va ser aconseguir la recuperació lingüística i literària com a pas previ per una recuperació política, essent la llengua l'eix vertebrador d'aquesta tasca de recuperació.

Agustí Trilla i Alcover va pertànyer al partit República Federal juntament amb altres personatges de l'època com Narcís Montoriol, Abdó Terrades, Pere Montalvo, Ceferí Tresserra, Anselm Clavé i Pi i Maragall. El primer grup obertament catalanista, amb matisos radicals, i en certa manera precedent d'Unió Catalanista.

Era aquest un partit polític espanyol, d'àmbit circumscrit a Catalunya fundat l'any 1917 de caràcter republicà i catalanista. Cal dir que va tenir una notable presència en la política catalana entre l'any 1917 i l'any 1931 quan, liderat per Lluís Companys es va fusionar amb altres organitzacions per fundar Esquerra Republicana de Catalunya (ERC).

Dins d'aquesta activitat política que va desenvolupar, Agustí Trilla i Alcover va conèixer i es va relacionar amb Lluís Companys i amb cerverins vinculats i relacionats en el món polític republicà, com van ser Domènec Puigredon o el diputat provincial Ramon Riu i Vendrell. Juntament amb aquest darrer, es va adherir a la denominada Unió Federal Nacionalista Republicana (UFNR), tal i com ens recorda Jordi Soldevila i Roig en el seu llibre *L'alcalde de Cervera afusellat*³³.

Com dic, malgrat residir a Barcelona, Agustí Trilla va estar sempre relacionat amb Cervera i va estar sempre en contacte amb els polítics cerverins republicans, conseqüència de pertànyer al Partit Republicà Català, i va intervenir, influenciar i estar present en tots aquells moviments polítics locals fins que la seva edat li va permetre. Aquesta presència es feia palesa amb la publicació d'escrits i intervenint en els mítings polítics que organitzaven els republicans cerverins. Va destacar precisament com a gran orador i són moltes les lloances que es van fer de les seves intervencions però també moltes les crítiques que, naturalment, venien per part dels seus adversaris polítics. Tant d'unes com de les altres en trobem força mostres a les diverses publicacions cerverines de l'època.

³² http://ca.wikipedia.org/wiki/Jove_Catalunya.-

³³ Jordi SOLDEVILA I ROIG, *L'alcalde de Cervera afusellat*. Lleida, Pagès editors (“Col·lecció Guimet”, 134), 2010.

De tota aquesta activitat política en l'àmbit local cerverí destacaria sobre tot la seva amistat amb el també republicà i advocat Domènec Puigredon.

3.4. Agustí Trilla i la maçoneria

Agustí Trilla, com he dit, es va traslladar a viure a Barcelona per exercir com advocat i va ser en la capital catalana on va conèixer a Rossend Arús³⁴, destacada figura dins de la maçoneria a Catalunya i a la resta de l'Estat Espanyol. Influenciat per les idees de Giuseppe Manzini que abans he citat, va desenvolupar el pensament maçònic portat de la mà de Rossend Arús, figura clau dins de la maçoneria a Catalunya. Les seves idees polítiques i el seu republicanisme es van identificar plenament amb el pensament maçònic de l'època.

En els papers particulars i manuscrits d'en Rossend Arús, consta, i cito literalment “..afiliats per a mi, Pedro Trilla Alcover, gr. 1 Barcelona afiliat el 29 de gener de 1882 i Agustí Trilla Alcover, afiliat el 24 de gener de 1882...”³⁵ data doncs d'ingrés oficial a la maçoneria d'Agustí Trilla on hi va desenvolupar una important trajectòria doncs la seva activitat i protagonisme, malgrat ser local, va ser considerable.

El seu germà Pere, citat per Arús, es va traslladar a Andalusia (1905-1920) per exercir la seva professió de metge i allí va continuar a la maçoneria, concretament va ingressar a la lògia “Grande Oriente” de la Línea de la

³⁴ Rossend Arús i Arderiu (Barcelona 1845 - ídem 1891) fou un periodista, dramaturg i maçó català, de tendència republicana federal catalanista.[1] Fou també un important filantrop i lliurepensador. Era fill de Pere Arús i Cuixart, comerciant de l'Hospitalet de Llobregat. Amb el nom simbòlic de Fivaller, era maçó des del 1866, i el 1879 ja era el gran president del Gran Capítol Català.[1] Però el 1886 participava de l'assemblea constituent per fundar la Gran Lògia Simbòlica Regional Catalana,[1] en la qual Rossend Arús fou escollit Gran Mestre de la maçoneria catalana. A nivell local va crear la lògia Avant a Barcelona, de caire catalanista i de la qual n'esdevingué Mestre Venerable. Membre del Centre Català,[4] el 1880 actuava com a secretari del Primer Congrés Catalanista, en el qual va advocar per les tesis del seu amic Valentí Almirall.[1] Com a republicà federalista Rossend Arús era simpatitzant de Francesc Pi i Margall, tot i que no milità en cap partit.

Va participar també en la fundació de la Societat Floral, a La Tertúlia Catalana i a Lo Niu Guerrer, on va estrenar algunes de les seves obres de teatre. Va escriure habitualment a la premsa barcelonina tant en català com en castellà: Va publicar articles a La Tramuntana, el Diari Català i la La Campana de Gràcia,[1] així com també a La Lluçanera de Nova York i L'Esquella de la Torratxa. Era afeccionat a la tauromàquia i per aquest motiu va editar Los días que hay corrida i la revista Pepe-Hillo (1874) i va fer crítiques d'aquest gènere a La Independència. També va escriure diverses peces de teatre de caire costumista. (Qui era Rossend Arús?: Biblioteca Pública Rossend Arús, Barcelona. http://www.bpa.es/historia_quierarossend.html

³⁵ Biblioteca Arús, Barcelona. Arxiu de documentació personal de Rossend Arús.

Concepción amb el grau 33. Va ser Venerable de la mateixa i utilitzava el pseudònim de “Gimbernat”³⁶.

L’any 1884 es va fundar una de les lògies³⁷ maçons més importants, sens dubte, de Catalunya i de l’Estat espanyol: em refereixo a la Lògia Fènix. El seu primer Venerable Honorari del Taller va ser Manuel Ruiz Zorrilla i l’any 1890 va ser nomenat Venerable³⁸ Agustí Trilla i Alcover, qui l’any 1895 funda a Barcelona un taller amb el mateix nom.

El seu paper en la maçoneria a Barcelona va ser prou important doncs a part del càrrec esmentat i de la seva amistat amb Rossend Arús, va ser nomenat President del Capítol Departamental de Catalunya, que era l’òrgan del “Gran Oriente Nacional de España-Pantoja”. Essent President d’aquest capítol, va presidir una “tinguda” dedicada a Ángeles López de Ayala, notable maçona i

³⁶ El paper local que Pere Trilla va tenir a la maçoneria va ser igualment prou important. Així queda palès en la descripció històrica que és fa de la maçoneria a la Línea de la Concepción descrita a internet: (<http://lalineanblancoynegro.blogspot.com.es/2011/01/la-logia-masonica-en-la-linea-de-la.html>) i que diu: “La masonería Linense bajo el Grande Oriente Español (1905-1920). La inquietud masónica de un grupo de hermanos cristalizó en agosto de 1910 con la instalación de la primera logia documentada en La Línea denominada “Regeneración” que se constituyó inicialmente como taller independiente alejado de los dictados de las obediencias masónicas, y a cuya cabeza se situaron dos masones de origen catalán: el médico Pedro Trilla Alcover, simb. “Gimbernat”, gr. 33, como Venerable, y Eduardo de Fort Rivas, simb. “Barcelona”, gr. 24; también ingresó el oriundo de Benaolán Francisco Ruano Moreno simb. “Guillen”, gr. 24. El número de miembros pronto superó los cuarenta y, deseosos de regularizar los trabajos, en enero de 1911, se dirigieron al GOE en demanda de auspicios. Son reconocidos con la correspondiente carta constitutiva el 14 de marzo con el número 324. Dos días más tarde se registran también el capítulo “Regenerador, 58 “. Entre los principales cargos destacan Francisco Alba Bautista, gr. 18, además de Trilla Alcover y Ruano Moreno.

Sin embargo, una crisis habría de sacudir al taller de inmediato al aumentar las diferencias entre los miembros. Un grupo liderado por Ruano y Soto López acusó al Venerable Trilla de cometer irregularidades; en tanto que éste denuncia un complot con fines políticos para convertir la logia en “un club lerrouxista” dada la militancia radical de los opositores. Tras la expulsión y el abandono de más de la mitad de los hermanos, el GOE decidió suspender los trabajos del taller e iniciar un acercamiento a los disidentes. Los hermanos que quedaron en “Regeneración”, a pesar de la suspensión, decidieron seguir con los trabajos, pero ahora como logia independiente. La crisis superó los ámbitos masónicos, incumpliendo la reglas de la Orden, para continuar ante las autoridades civiles tras una denuncia judicial interpuesta por el sector disidente contra las dignidades de su antiguo taller a las que se acusa de malversar fondos. Ello provocaría el desfile de la totalidad de los miembros de “Regeneración” por los juzgados para declarar, incluso el registro de su templo por parte de la Guardia Civil.”

³⁷ Lògia, segons qualsevol diccionari de la llengua espanyola, és el “local de reunió dels maçons, o, Assembla de maçons” societat secreta escampada per tot el món.

³⁸ El concepte venerable en un dels seus significats, expressa el que és digne de veneració, títol que es dóna a persones de sòlida reputació i reconeguda autoritat, adquirida per la maduresa del seu judici i pel seu haver-hi i grans virtuts. És renom o tractament de molta significació entre els Francmaçons, i amb el qual es distingeix o designa en alguns països al mestre que exerceix el càrrec de President de les lògies simbòliques.

membre de les primeres organitzacions feministes a Catalunya. Segons consta manuscrit pel mateix Trilla Alcover, va volgué presidir aquella sessió per tal d'evitar que "l'acte prengué un caire polític massa pujat de to".

Va pertànyer a diferents lògies de Barcelona ciutat, com l'anomenada "Aeropagio Catalaunico", on ostentava el grau 33 i de la que va ser President figurant sota el nom simbòlic de "Clarís"³⁹; va pertànyer també a la lògia "Barcino" i a les anomenades "Razón" i "La Verdad".

Va intervenir igualment com a vocal en la "Lliga Internacional de la Pau i la fraternitat dels pobles". El President de la Junta directiva d'aquesta Lliga era precisament Rossend Arús. Tal vegada va ser membre honorari de l'Ateneu Obrer de Barcelona.

Agustí Trilla i Alcover, com he dit, no va deixar mai Cervera; va conservar les seves amistats i va participar activament en la seva vida quotidiana i fonamentalment, en la seva vida política. Republicà convençut, va intervenir de manera decisiva i influent en diverses actituds i decisions que van seguir els republicans cerverins i dins de les activitats polítiques i, com una més, va introduir i fundar la maçoneria a Cervera.

4. La fundació de la maçoneria a Cervera

L'any 1885 Agustí Trilla i Alcover va funda una lògia a Cervera anomenada "Discreción". Aquesta lògia va ser fundada a iniciativa de la lògia Fènix de Barcelona de la que com he dit Agustí Trilla n'era al seu Venerable i va quedar sota l'auspici i sota l'obediència del "Gran Oriente Nacional de España de Pantoja" quedant inscrita amb el número 201.

Agustí Trilla va fer totes les gestions per instaurar la maçoneria a Cervera i per constituir la lògia "Discreción" i per tal de refermar-la va procedir a atorgar a alguns membres del seu "taller"⁴⁰ tres graus solsament en tres dies fet que va

³⁹ Aquest pseudònim es que va utilitzar també a la lògia cerverina. Segurament el va escollir en recordança de Pau Claris i Casademunt (Barcelona, 1586 - 1641) que va ser un polític i eclesiàstic, canonge de la Seu d'Urgell, president de la Generalitat de Catalunya, que va proclamar prèvia jura de vassallatge, la República Catalana sota la protecció de Luis XIII i la sobirania de França, la qual cosa va suposar després de la Pau dels Pirineus la cessió a França del Rosselló i la part nord de la Cerdanya.

⁴⁰ Nom donat en Maçoneria a tots els cossos Iniciàtics, ja es tracti de les Lògies que treballen en els

possibilitar la fundació immediata de la lògia a Cervera i que aquesta tingués autonomia i entitat pròpia i no fos pas un simple “taller” depenent d’altres lògies dins de la organització de la maçoneria catalana.

Seguin instruccions d’Agustí Trilla per tal d’estendre la maçoneria a reu, la lògia de Cervera va fundar l’any 1889 un “taller” a Tàrraga; concretament el van fundar el dia 28 de setembre i el nom que van posar-hi va ser “lògia 29 de setembre” en record de la revolució setembrina. Va ser escollit com a Venerable el senyor Felip Solé Serra i hi figura una dona anomenada María Martí Calaf –amb el nom simbòlic de “libertad”–; en formaven també part el Secretari de l’Ajuntament de Tàrraga, el secretari de l’Ajuntament d’Anglesola i havien iniciat com a membres de la mateixa al jutge local, a l’Alcalde i al tinent d’alcalde de la vila.

Cal dir respecte d’aquest “taller” a Tàrraga que van sorgir conflictes entre la anomenada María Martí i el Venerable, qui finalment fou expulsat. Aquests fets van portar com a conseqüència la dissolució provisional d’aquell taller desapareixent tota notícia del mateix a partir de l’any 1890.

La lògia doncs fundada a Cervera i la de Tàrraga van venir a estendre la maçoneria a les terres de Lleida, de la que hi formaven part altres lògies com eren les anomenades “Amigos de la libertad” (Lleida 1882), “Antonio Pio” (Lleida 1887), “Progreso” (La Seu D’Urgell), “Antonio Ripoll” (Solsona 1890), “Aguiles” (Lleida), “Faro de Pallars” (Sort), “Quirites Sieria” (Lleida 1888), i una de les mes antigues anomenada “Victoria Fraternal” (Lleida 1870) en tantes altres.

Amb la instauració de la maçoneria a Cervera, Agustí Trilla va pretendre crear un nucli integrat per molta gent i, tal vegada, de gran influència en la vida cultural i naturalment política de la ciutat. Aquesta pretensió però no va ser possible finalment malgrat un moment efervescent doncs els contraris i opositors a aquell moviment van impedir finalment la seva proliferació. Sens dubte hi van haver actuacions decisives de la maçoneria cerverina que la van portar definitivament a la seva extinció. Una de les mes notables tal i com explico mes endavant, va ser la seva intervenció en els actes de commemoració dels fets de la derrota carlina a Cervera el 16 de febrer de 1875.

Agustí Trilla i Alcover, malgrat treballar i residir a Barcelona, visitava constantment Cervera on precisament i tenia la seva família i amics i va ser Cervera doncs una continuació de les seves inquietuds tant culturals, polítiques com maçones com clarament queda demostrat amb la fundació de la lògia “Discreción”.

La lògia es reunia, com ja ens recordava Josep Pedrós, als baixos de la casa on estava situat l'anomena't cafè d'en Roc, concretament al número 22 del carrer Major. Mes tard, la lògia és reuní a l'anomena't cafè Espanyol tal i com ens recorda tant Antoni Xuclà com Josep Mª Llobet Portella en els escrits referits publicats al Segarra. A la mort l'any 1890 d'en Josep Freixa⁴¹, propietari del cafè Espanyol el lloc de reunió es va traslladar al local del cafè d'en Roc que era propietat de Pere Domènech el qual era maçó cerverí i estava inscrit a la lògia “Discreción” sota el pseudònim de “Ferro” com al seu moment veurem.

Agustí Trilla i Alcover en va ser Venerable Mestre si bé, pel fet de viure i treballar a Barcelona, en Josep Freixes Salvat, Pere Domènech Gabarró i Miquel Fornells Bach van ser els qui portaven el dia a dia de la lògia cerverina programant reunions organitzant les trobades corresponents. Altre fet a destacar de la maçoneria a Cervera és el de que hi van pertànyer dues dones anomenades Constància Beleta i Maria Martí Calaf –que figurava com em vist com afiliada també al “taller” de Tàrraga-. Per la seva part, en Josep Pedrós en el seu escrit referit hi fa constar altra dona anomenada Cecília Orobítg coneguda a Cervera com “Sila Cularsa” casada amb Fèlix Portella si bé en la llista esmentada dels maçons cerverins i que reproduïxo en aquest escrit no hi figura aquesta senyora.

Envers la seva actuació i sempre amb les reserves necessàries, doncs sabut és l'hermetisme i secretisme de la maçoneria, a Cervera van ser molt discrets i la lògia va ser quelcom gairebé anecdòtic malgrat les pretensions d'alguns dels seus membres els quals volien que fos un cercle sobre tot d'influència política si bé mai és va aconseguir un nombrós nombre d'afiliats per aconseguir-ho. De fet, perseguien una influència merament política en el sentit de aprofitar la lògia com un mitjà mes per tal de transmetre les seves idees i inquietuds polítiques dels qui i formaven part. Cal recordar precisament en aquest sentit que en aquella època les lluites polítiques gairebé es duïen als extrems; les opinions generalment es transmetien clarament i de manera enfrontada amb els adversaris polítics. Se

⁴¹ Figura en el llistat de maçons cerverins amb el pseudònim de “Lagunero”.

sabia clarament i amb precisió el color polític de la majoria de cerverins, les seves idees tal i com dic les quals, la majoria, les manifestaven obertament. I van ser precisament aquestes orientacions polítiques i les seves actuacions en determinats actes de la vida cerverina les que van servir per fonamentar les idees i pensaments contraris a la maçoneria. Els seus detractors van ser precisament i com no podia ser d'altra manera aquells que sosteniment també obertament uns pensaments polítics contraris als pensaments polítics dels maçons cerverins els quals bàsicament eren republicans.

Efectivament, en el desenvolupament i actituds dels cerverins enfrontats políticament, i trobem bàsicament, les primeres controvèrsies, atacs i retrets a la maçoneria cerverina. És a dir, la maçoneria, és va convertir i va justificar tal vegada, les crítiques, atacs i despropòsits que es dirigien als republicans cerverins. Naturalment si be no a tots els republicans si a aquell com va ser Agustí Trilla que juntament amb Domènec Puigredon, portaven la iniciativa republicana i progressista dins de Cervera. Cal recordar, però, que Domènec Puigredon mai va estar afiliat a la maçoneria.

Podem arribar a aquesta conclusió simplement observant i analitzant els escrits d'aquelles revistes contraries al pensament republicà. Crítiques i comentaris que, com tot seguit veurem, van tenir el punt àlgid en l' intervenció del nostre protagonista, el senyor Agustí Trilla, en els actes commemoratius dels fets de la derrota carlina a Cervera amb les celebracions del 16 de febrer i que examinaré en particular.

A tall d'exemple, una revista local obertament crítica amb els republicans cerverins era "la Veu de la Segarra". A propòsit d'un míting republicà celebrat a Cervera amb la presència de Lerroux el dia 15 d'agost de l'any 1902 i en que van intervenir els senyors, Estany, Herrera, Puigredon, i Agustí Trilla, fa esment a la "trista impressió que nos causaren los conceptes emesos en el meeting republicà i la tendència cada vegada mes atea i antisocial" afegint "el fals concepte que tenen de la Llibertat, Igualtat i Fraternitat... permetin escampar totes les idees immorals..."⁴². Naturalment, res te a veure amb la crònica que del mateix míting va fer la revista "La República"⁴³.

Un altre exemple d'aquest enfrontaments on la maçoneria n'és la protagonista

⁴² "La Veu de la Segarra", setembre de 1903.

⁴³ "La República", Any I, núm. 4 (6 de setembre de 1903), portada.

el trobem en els escrits que publicaven diferents revistes cerverines com “La Voz del Pais” seminari independent –catòlic- i “La Comarca de Cervera” que era un periòdic d’unió republicana i defensor dels interessos de Cervera i la Comarca. En particular i per les retretes a la maçoneria cerverina, em refereixo a aquestes publicacions i a les cartes i altres escrits publicats. Així la segona revista citada, obertament, va llençar critiques directes a un tal Josep Rovira (a) “Serafi” citant els escrits d’aquest publicats a “La Voz del Pais” i al “Diario de Lérida” on, segons l’article de La Comarca de Cervera és deia que havia anunciat “...movido por la gracia divina y la fuerza de la verdad...abjurar de la secta masónica, abomina y detesta los errores que de palabra y por escrito abrazó y defendió contra la doctrina de la Santa Iglesia”⁴⁴; afegeix aquest escrit, “explica la cuenta y razón que ha tenido el Sr. Rovira, la gracia divina que le ha movido a obrar como ha obrado después de convencerse que nada de positivo podía esperar de la masoneria como no podía ser la continuada censura de la que venía siendo objeto..... ni nada podía esperar tampoco de los republicanos...”; com a contesta la revista “Republica” en el número citat que “el partido llamado católico –no la religión católica pues es preciso no confundir los términos- ha hecho una brillante adquisición con el amigo Rovira.... los traidores en su traición han de encontrar su castigo”. L’escrit acaba amb una crítica a les paraules del tal Rovira i al fet que s’hagi passat amb la disfressa de catòlic al “..campo monárquico-ultramontano”. És aquest escrit de la revista “Republica” un clar exemple de la sintonia entre els republicans i els maçons cerverins.

Aquest escrit, va ser contestat pel mateix Rovira i en un altre escrit signat per un tal “Liborio”⁴⁵ on defensa la actitud d’en Rovira i tot, amb una forta crítica a la revista “La Comarca de Cervera” referint-se a ella com “...un papelucho que ni con tenaza puede cogerse...”. En aquest escrit, a més, el tal Liborio feia un repàs de diversos maçons espanyols que havien abandonat la maçoneria, citant per exemple a Ignacio Rojo, Limo Rodríguez o Francisco Tió; es preguntava, quants catòlics havien deixat de ser-ho i, ahora, interrogava els maçons per tal que li diguessin solament un nom en resposta a la seva pregunta.

La carta tal vegada a ser contestada pel mateix Josep Rovira qui agrair públicament les paraules i el suport de Liborio⁴⁶ i, en el sentit contrari, el van

⁴⁴ “La Comarca de Cervera”, Any II, núm. 66 (20 de maig de 1893), portada.

⁴⁵ “La Voz del Pais”, Any I, núm. 15 (12 de maig de 1893), portada.

⁴⁶ “La Voz del Pais”, Any I, núm. 17 (26 de maig de 1893), portada.

replicar des de la revista “La Comarca de Cervera” amb un escrit titulat “Donde las dan, las toman” on es critica durament aquell periòdic catòlic –referint-se a “La Voz del País”–. Fins i tot van arribar a l’insult, tractant d’“imbècils” [sic] els redactors de “La Voz del País”⁴⁷; un altre escrit, publicat al mateix número citat de la revista “La Comarca de Cervera”⁴⁸ sota el títol “A los escarabajos de les pisa”, es criticava durament l’escrit signat pel tal Liborio i es posava novament amb qui segons sembla havia abandonat la maçoneria (Josep Rovira) passant-se al catolicisme del “partido Católico (no de la Religión Católica, entendámonos)”.

Aquesta controvèrsia que va continuar amb altres escrits del tal Josep Rovira com per exemple una carta publicada a la revista reiteradament citada⁴⁹ dirigida com a resposta a altre escrit publicat per Ramon Estany⁵⁰ –declarat republicà-, és, com deia, solament un exemple mes i clar de les controvèrsies, les pugnes polítiques i al paper de la maçoneria a Cervera i el caire i singularitat que aquesta va tenir a la nostra ciutat tot, sense oblidar a Agustí Trilla i la lògia “Discreción” que eren citats en la carta referida⁵¹ i en tantes altres cartes i escrits d’altres publicacions, com per exemple en un article publicat al portaveu dels regionalistes que era “La Veu de la Segarra”⁵² criticant obertament a Agustí Trilla com “anticlerical i maçó”, tal i com ens recorda Jordi Soldevila en el llibre citat⁵³, o bé en altre escrit publicat a la revista “La Voz del País”⁵⁴ sota el títol “Sigue la Danza” on es deia: “...Nadie, ahora, se vaya á creer, que estos doce principios fundamentales de la moral sectaria, sean un hecho aislado ó bien

⁴⁷ “La Comarca de Cervera”, Any II, núm. 66 (20 de maig de 1893), pàg. 2.

⁴⁸ Núm. 66.

⁴⁹ “La Voz del País”, juliol de 1893.

⁵⁰ En altre escrit publicat a la revista “La Voz del País”, núm. 16, s’afirma que el certerí Ramon Estany era maçó. Aquest certerí va dirigir una carta a la redacció de la revista significant que mai havia estat maçó ni mai havia pertànyer a la maçoneria. La mateixa revista en el seu número 17 fen esment d’aquella carta, de manera oberta i pública retira aquella afirmació en la que deia que era maçó. El cert és que dins la llista dels maçons certerins que publico en aquest escrit, Ramon Estany no hi figura.

⁵¹ Literalment en la carta esmentada es diu “*No me puedo despedir de V. sin encargarle encarecidamente tanto recuerdos a A.T. –Agustí Trilla...de parte de aquella tajadasabrosa por lo mística que tiene de tantas casa, viñas y metálico, y si est dato le explica el misterio de mi conversión, el primer día descubre la piedra filosofal. Vamos, que un grado 33 haga estas planchas, no pueden pasar ni con el Vº Bº de los R. H. De la L. Discreción*”

⁵² “La Veu de la Segarra. Portaveu Regionalista de Cervera y sa Comarca”, Any I, número 17 (3 d’octubre de 1903).

⁵³ *L’Alcalde de Cervera afusellat...*

⁵⁴ “La Voz del País”, Any I, núm. 17 (25 de maig de 1893).

la constitución particular de este ó de aquel rito, de esta ó de aquella región; no, señores; es la verdadera moral masónica. La masonería vulgar, de perra chica y de liliputienses pulgarcillos como la que se estila por aquí, que su Log.. Discreción, no pasa de ser menuda logia de quincalla, es de suponer, que todavía no habrá recibido aquellos doce capítulos del derecho nuevo, que son como digamos las proposiciones que sirven de base fundamental; pero nada tiene de extraño, si se considera, que la Discreción, como chicuela que es, aun anda en sayas, y sus tiernecitos ojos no pueden resistir la refulgente y vivísima luz que despiende el Gran Arquitecto del Universo...”

Per tot doncs, queda clar que en els enfrontaments polítics es va utilitzar la maçoneria com un mitja idoni de critica si be, circumscrita aquesta en l'àmbit local de Cervera que és el que interessa, s'ha de dir que, segons em sembla, aquelles critiques obertes a la maçoneria tenien clarament el seu origen en els catòlics cerverins com no podia ser d'altra manera en la consideració tradicional de la maçoneria com una associació bàsicament anticlerical.⁵⁵ I aquesta critica i, en definitiva els atacs, despropòsits i controvèrsies entre els maçons i els qui no ho eren, entre els republicans i els partidaris d'altres idees polítiques van continuar i han continuat fins als nostres dies, com no podia ser d'altra manera així, passats uns anys dels escrits referits una altra revista local concretament “República” de la que va ser cofundador Agustí Trilla Alcover, publicava un escrit sota el títol “Masons” en el que per un costat critica l'intolerància de la clerecia catòlica i per altre relaciona totes aquelles virtuts de la mateixa maçoneria.⁵⁶

Els fets però definitius i que van portar la maçoneria a la decadència i a la seva desaparició va ser la seva intervenció en potser un dels actes mes populars llavors a Cervera a la vegada patriòtic i amb forta connotació catòlica com eren els actes commemoratius de la derrota de les forces carlines en el seu intent de apoderar-se de Cervera.

⁵⁵ A tall d'exemple a més dels citats, em puc referir a altre carta sense signatura publicada a “La Voz del País”, núm. 18 (2 de juny de 1893), on es diu: “Sr. Director, te molta raó en dir que aqueixa senyora –referint-se a la revista “La Comarca” es molt llapisosa en alguns escrits; de modo que aqueixos dies per treure la pestilència de casa –on hi va entrar la revista “La Comarca”- me veje obligat a desparramar aygua de colònia, perfums, usar de estanallas y'ls guants de tira'l sabre, per llansar del pis aquella farum masónica...”

⁵⁶ “República”, núm. 44 (1902). S'afirma en aquest article signat amb les inicials X.X.X. que “.. la clerecia catòlica ha volgut desacreditar a alguna personalitat tiellant-la de maçona..... La maçoneria, ha predicat sempre una caritat que és dilata i s'estenen llurs necessitats a tots el homes.”

5. *La maçoneria i la festa del 16 de febrer.*

La festa dels 16 de febrer era la festa en la que Cervera commemorava la derrota de les tropes carlines l'any 1875 en el seu intent d'apoderar-se de la ciutat. Hi va haver una forta resistència per part dels cerverins els quals, malgrat algunes baixes, en varen sortir victoriosos.⁵⁷

En commemoració d'aquella efemèride de la victòria dels liberals sobre els carlins i en record dels morts cerverins resistents d'aquella tràgica jornada, es van instaurar a la ciutat una seria d'actes i cerimònies que van perdurar un llarg temps amb mes o menys èxit i participació ciutadana. Aquells actes van ser alguns anys organitzats per l'Ajuntament de torn i segons el color polític del mateix les celebracions eren més o menys; en altres anys, l'Ajuntament solament hi assistia juntament amb macers i agutzils.

Un dels actes o esdeveniments principals d'aquella jornada era la processó que es feia des de l'Ajuntament fins al cementiri, on es dipositava una corona en record dels difunts cerverins caiguts en defensa de la ciutat⁵⁸. La primera conseqüència de la tradicional processó va ser la d'alçar un monument al cementiri que recordava aquells difunts i on es dipositava la corona esmentada. Aquesta processó era coneguda com la "processó del puro" al fer-se a primera hora de la tarda i pel fet de fumar molts dels assistents en el trajecte fins al cementiri.

Com ens recorda Ramon M. Xuclà Riu⁵⁹, aquella manifestació cívica era pràcticament integrada per gent d'esquerra i fonamentalment pels republicans cerverins. L'autor citat es pregunta per què aquesta commemoració, de signe clarament lliberal i per tant afecta a la monarquia d'Isabel II, es desplaçés cap al republicanisme car fins i tot a l'Espanya de principis de l'últim terç de segle passat, no es troben republicans i per tant llur participació en aquella confrontació bèl·lica degué ser, cas d'existir, més aviat migrada i sense cap força representativa. En un escrit de propaganda d'un acte republicà hi podem

⁵⁷ A tall d'exemple i com a manera descriptiva i relat dels fets dels 16 de febrer, vegis l'article publicat per Faust de Dalmases i de Massot a la revista cerverina "Caseta de Cervera", Any 1, núm. 8 (1928), sota el títol *L'entrada dels Carlins. Records d'infant*.

⁵⁸ Ramon M. XUCLÀ, *La processó del Puro*, "Carreró de les Bruixes" ('De quasi tot una mica'), 1 d'octubre de 1981, pàg. 3.

⁵⁹ "Carreró de les Bruixes", op. cit.

trobar una resposta a la pregunta formulada⁶⁰.

Altra resposta a aquella incògnita la podem trobar amb Agustí Trilla i Alcover, el qual era republicà i a més era un personatge veritablement influent entre els republicans de la vila. Crec que la verdadera influència i participació dels republicans en aquella commemoració dels actes i commemoracions de la derrota carlina la trobem efectivament en el fet de que Agustí Trilla va participar-hi activament i va fer-ho pel fet de tenir una especial veneració per aquesta festa, ja que no solament hi va participar el seu pare, en els actes que s'hi commemoraven, sinó que hi va participar també el seu oncle Domingo Trilla i Llobet, qui va ser alcalde de Cervera i jutge de primera instància i que precisament és va destacar en la defensa de la ciutat, l'any 1875, com a cap de la milícia ciutadana i, en particular, a ell i a la seva intervenció es va deure la rendició de més de quaranta carlistes que s'havien fet forts a l'Hostal Vermell.

Per tant, doncs, la justificació, si volem “familiar i romàntica”, de la participació d'Agustí Trilla en la festa del 16 de febrer –del qui em consta que l'any 1909 formava part de la comissió organitzadora essent el president de la mateixa– va esdevenir molt probablement en una participació i una transformació finalment de caire polític, una participació “republicana” i dels “republicans” i de la maçoneria cerverina, partidaris, amics i simpatitzants del republicanisme i en particular d'Agustí Trilla.

En els orígens naturalment els qui participaven i organitzaven la festa eren els monàrquics, els isabelins conservadors i catòlics –partidaris o simpatitzants simplement– i, més tard i com a cerverins, hi van començar a intervenir altres grups amb o sense identificació política pròpia: un d'aquests van ser el republicans. Els grups van conviure i continuar la festa si bé, de mica en mica, van començar a sortir controvèrsies i enfrontaments entre ells, de tal manera

⁶⁰ En un cartell anunciant la funció teatral que els republicans van organitzar com un acte mes dins de les celebracions del 16 de febrer, i trobem un motiu suficient per justificar la lloança dels republicans pels defensors de la ciutat en l'atac de les tropes carlines l'any 1875. Per ells, aquells enfrontament dels cerverins i la seva lluita contra els carlins va ser clarament un acte de “Democràcia i Llibertat”. El cartell que reproduïxo de la revista “El Ciervo” de 9 de març de 1907 diu “*Para solemnizar el XXXII aniversario de aquella jornada mil veces memorable en que Cervera esculpió en los anales de su historia, con la sangre de sus esclarecidos hijos los sentimientos de Libertad y Democracia, rechazando de sus muros a los representantes de un régimen caduco y atávico que para el logro de sus ideales no vacilaban nunca en destrozarse el suelo patrio encendiendo guerras fratricidas vergüenza de las naciones cultas y estigma para los pueblos decadentes....*”.

que, com més endavant explico, va passar allò inevitable i que havia passar, i és que aquells enfrontaments existents dels que he parlat anteriorment, es van fer palesos i cada cop més evidents, i fins i tot més greus, fins que es van fer insuportables, amb la conseqüència, inevitable i coneguda, que va acabar amb la destrucció del monument del cementiri i la fi de les festes de les celebracions dels fets del 16 de febrer a la nostra ciutat.

Efectivament, van ser varis els enfrontaments referits, les rancúnies i les controvèrsies entre aquells certerins que hi intervingueren i les polèmiques que varen sorgir: entre totes elles, la més notable i important va tenir molt a veure amb Agustí Trilla i Àlcover. Em refereixo precisament a la maçoneria, que s'hi va introduir a través dels republicans certerins i en particular amb la intervenció d'Agustí Trilla, que hi va voler agafar un cert protagonisme en aquelles celebracions.

Així, trobem diverses cròniques en diferents publicacions certerines on detallen la festa del 16 de febrer i la seva organització pel "Centre Instructiu" o a iniciativa del "Centre Republicà" per la commemoració de les mateixes; hi trobem també com abans deia a Agustí Trilla com a President de la comissió organitzadora de les festes.

Naturalment no tots els anys va ser així, però sí que el paper dels republicans per prendre la iniciativa dels actes va ser una constant. El seu interès pel 16 de febrer queda palès fins i tot després del pas dels anys, per exemple en diversos articles i escrits publicats a la revista "República" l'any 1932. Així, en una editorial d'aquell any es diu: "Cervera compta també en la seva Història, amb el sacrifici d'uns valerosos ciutadans, que es deixaren obrir el pit, abans de consentir la violació i immolació de ses famílies i llars, Aquests foren els que el 16 de febrer de 1875, s'oposaven al assaltament de nostra ciutat que havien intentat les tropes carlistes. El certerins reconeguts i adolorits s'imposaren el deure de que cada aniversari visitarien la seva tomba, i ara, la joventut certerina, que d'aquella heroica jornada, sols en coneix la versió que elogiosament se'ls en ha fet, també deuen imposar-se el deure d'ésser els continuadors dels que mantingueren aquest pietós record; record que hauria de presidir sempre totes les actuacions."⁶¹ Altre exemple el trobem l'any 1933,⁶² on en un article sota el títol "16 de febrer" es diu: "...Cervera ha de palesar el goig de la diada del 16 de

⁶¹ "República", Any II (segona època), núm. 31 (20 de febrer).

⁶² "República", Any II (segona època), 11 de febrer de 1933.

febrer per la significació que de la seva gesta de protesta contra l'absolutisme i de lluita pels seus anhels de llibertats, que ha de veure completament assolits dintre del règim democràtic que hi ha implantat. En plena República, és aquest el sentit que deu donar-se a la festa històrica del 16 de febrer, car si l'ideal dels heroics defensors de la ciutat...". I la més evident, també de l'any 1932, on la revista "República" va dedicar un número extraordinari "als heroics defensors de Cervera del 16 de febrer de 1875", tal i com hi posava a la portada d'aquell número⁶³. En aquest número, l'editorial sota el títol de "Cervera, lliberal i heroica" la signava Domingo [sic] Puigredon, en el qual hi feia un resum dels fets de l'entrada dels carlins, dels defensors de la ciutat i l'acabava amb un: "¡Glòria, mil vegades glòria a vosaltres defensors de la Llibertat!".

Pel que fa a la intervenció d'Agustí Trilla en aquells actes, destacaria una crònica de la festa i actes del 16 de febrer de l'any 1903 que va publicar la revista "Nuevo Ambiente", que detalla la intervenció de l'alcalde de Cervera, en aquell moment, Antoni Xuclà: "...quién después de un sentido discurso y en nombre de la corporación municipal deposito sobre el mausoleo una corona..... siguió en el uso de la palabra el conocido demócrata Juan Estany....luego Don Mariano Domènech, individuo de la Junta de festejos y, por fin, el joven abogado e hijo de esta ciudad Don Agustín Trilla y Alcover quién pronunció un elocuente discurso tributando un recuerdo a su padre, uno de los héroes de la jornada afirmando además que la fiesta del 16 de febrero era un símbolo de la unión de todos los cervarienses....".

Altre any, a petició d'Agustí Trilla, l'Ajuntament de la vila va prendre l'acord de "...dirigir un afectuoso saludo a los regimientos de Sòria y de Burgos ...que tomaron parte en la defensa de la ciudad y en especial al coronel Rafael Vázquez, hijo adoptivo de Cervera....así como que se colocase en el salón de sesiones un retrato de tan bravo, valiente y pundonoroso militar....". I destacaria igualment, una article publicat a la revista "República" signat per Agustí Trilla sota el títol "La Efemeride de hoy"⁶⁴. En aquest escrit en castellà, Agustí Trilla resalta els defensors cerverins i, al temps aprofita per criticar al clergue "...de los facciosos carlistas, los defensores del trono y la Religión, los buenos (y en tanto debían serlo en cuanto gozaban de las simpatías y del apoyo moral y material de los

⁶³ "República", Any II (segona època), núm. 30 (15 de febrer).

⁶⁴ "La República", Any II, núm. 15 (16 de febrer de 1904).

ministros de Dios, del clero católico...” i que acaba a un “Cervarienses: !Llor á los héroes; !Perdón a los vencidos; !Paz a los muertos!”.

Però, com deia, finalment van arribar les desavinences i les crítiques a aquells organitzadors de la festa, i l'Ajuntament de la ciutat, que sempre hi participava i fins i tot, durant molts anys, prenia la iniciativa en l'organització dels actes i celebracions, va deixar-hi de participar: aquest fet, en certa manera, deslluïa la festa en mancar, en certa manera, aquell caràcter oficial de la mateixa. La conseqüència, naturalment, era deguda a que la majoria dels regidors de l'Ajuntament no eren republicans i no volien participar de determinats actes i celebracions sota el signe d'aquell moviment polític. En aquest sentit, ens trobem una crònica on s'esmenta un “caluroso debate” en la sessió de l'Ajuntament sobre la festa del 16 de febrer, de data 7 de febrer de 1892, en la que es va aprovar una moció per tal que l'Ajuntament no organitzés la festa. Sembla ser que la moció la va presentar un tal Franquesa. En contra d'aquella i a favor de la festa hi varen votar els concejals Biosca, Cos, Tarruella i Magí Jené, a qui l'autor de la crònica felicitava.⁶⁵

Les festes van però continuar els anys següents sense la intervenció de l'Ajuntament de la ciutat o amb la seva intervenció. De fet, depenia del color polítics dels regidors municipals. Així, per exemple, l'any 1903 altre cop l'Ajuntament va decidir no intervenir en les festes del 16 de febrer. D'aquell ajuntament, com a regidor, en formava part Domènec Puigredon, qui recordà en el ple consistorial: “...que l'Ajuntament havia intervingut sempre en tots els actes i celebracions del dia 16 menys en l'acte de portar la corona al cementiri i que demanava aquell any que l'Ajuntament hi intervingués com sempre”.⁶⁶

Aquesta decisió municipal va motivar un article signat per Agustí Trilla, publicat a la revista cerverina “El Distrito de Cervera”,⁶⁷ on critica obertament aquella decisió municipal i on, després de vindicar la festa, feia un crit a tots els cerverins per celebrar, amb o sense l'Ajuntament, i fer la processó al cementiri com cada any. Naturalment, altres publicacions cerverines de marcats colors

⁶⁵ “El Distrito de Cervera”, 6 de febrer de 1892, pàg. 3.

Concretament, per acord d'un Ple municipal celebrat el mes de febrer d'aquell any en el que després de la pertinent votació es va prendre l'acord per manca de fons de no fer la festa amb la conseqüent controvèrsia i polèmica pels qui hi van votar a favor i els qui hi varen votar en contra.

⁶⁶ Llibre d'Actes de l'Ajuntament. Sessió del consistori de febrer de 1903.

⁶⁷ “El Distrito de Cervera”, Any II núm. 64 (13 de febrer de 1892).

polítics contraris a les anteriors aplaudien la decisió de l'Ajuntament al temps que criticaven de nou la intervenció de la maçoneria en l'organització de la festa.⁶⁸

La intervenció dels republicans en els actes commemoratius dels 16 de febrer queda clara i justificada en els escrits publicats en les seves revistes, com quedà també palès l'interès en la festa per part del republicà Agustí Trilla qui, com a republicà primer i com a maçó després, va voler deixar rastre de l'homenatge i del suport de la maçoneria als heroics cerverins de la jornada del 16 de febrer. Aquest rastre, bàsicament, el trobem en un element característic de la maçoneria com és la utilització de la simbologia, que va ser introduïda i utilitzada, segons consta en relats locals, en les ornamentacions de la corona que es dipositava al peu del monument del cementiri.

Les crítiques, doncs, dels enemics polítics a l'organització de les festes pels republicans van ser constants i es van fonamentar bàsicament i fonamentalment pels atacs que, segons els crítics, es feien en aquelles manifestacions al clergat cerverí i, al mateix temps, per intervenir-hi la maçoneria de la mà d'Agustí Trilla. En definitiva, aquells atacs, aquelles crítiques, aquelles actuacions i controvèrsies van ser una constant a la vida cerverina. La manera habitual de formalitzar-les era naturalment amb escrits a les diverses publicacions de la ciutat; el mitjà idoni i els exemples són constants, continus i directes i, fins i tot, ho eren entre les mateixes publicacions, que es desprestigiaven de manera habitual i generalitzada. En aquest sentit, podem citar la revista catòlica "La Razón Ilustrada"⁶⁹ o la "Veu de la Segarra",⁷⁰ criticant obertament la revista

⁶⁸ "La veu de la Segarra", Any II, núm. 31 (27 de febrer de 1904).

⁶⁹ "La razón Ilustrada", Any I, núm. 15 (30 de gener de 1892), publica un escrit de mossén Rafael Domènech contra la revista "Distrito de Cervera": "...Cervera a 5 de Enero de 1892. Hermosa ocasión se nos ofrece para manifestarle cuán grande es la admiración que su actitud nos inspira. Vd. con su valerosa abnegación se ha hecho acreedor á las más vivas y entusiastas simpatías: nosotros, hermanos de V. en el sacerdocio, le envidiamos verdaderamente la suerte. Contaba el sectorio en Cervera con muy escasos elementos, pero manos estrañas trataron de organizarlos, y, só pretexto de moralizar la administración, fundaron un periódico., y trabajaron activamente para realizar sus aspiraciones cuando llegase el momento oportuno. Cobijaron su periódico bajo los pliegues de una bandera política aun á despecho de varios, que supieron descubrir en esto una farsa indigna, una política personal, y un espíritu sectorio...". Aquest escrit va motivar un querrela criminal per part del Director de la Revista "El Distrito de Cervera" contra mossèn Domènech que signava l'escrit.

⁷⁰ "La Veu de la Segarra", Any I, núm. 21 (29 de novembre de 1903), publica una carta en aquest sentit que comença com segueix: "Cervera, 24 Noviembre 1903. Sr. Director de República. Muy Sr. mío: En el número 9 de su periódico correspondiente al 13 de este mes, he leído con pesadumbre los conceptos inexactos y basta calumniosas que se permite dicho periódico contra los Profesores del Colegio de 1.º y 2.º."

“Distrito de Cervera”, la qual, a la vegada, havia menyspreat tant a aquella revista com als catòlics.

En aquesta línia he de fer esment a la revista “Pàtria”, que fa un crònica, l’any 1910, de la festa del 16 de febrer, i en la mateixa, critica als republicans atès que la festa “...no fou cívica, sinó partidista...” per posar-se seguidament amb dos regidors republicans, el senyors Aymerich i Pedret, els quals, com a membres de la Corporació Municipal, van assistir a l’ofici religiós en record dels difunts dels 16 de febrer, dient “...ab lo que’s veu o un ofici no es una funció religiosa, o ha quedat alsat aquell arbitrari acord pel qual els republicans elegits concejals no podien com a membres de la Corporació Municipal assistir a les funcions religioses”. Per acabar la crònica, fa una crítica als discursos que els “oradors republicans o lo que siin...” van fer després de la professo cívica al seu centre. Crítiques dirigides a un tal Soler, Ramon Estany i a Domènec Puigredon, de qui diu “... s’enfila per donar enhorabones als concejals republicans, per sa governació igualitària y les emprengué contra’ls Padres de la Universitat”.

De la mateixa manera, l’any 1903, un article publicat a la revista cerverina “La Veu de la Segarra”,⁷¹ signat amb el pseudònim “Cap-y-cua”, obertament critica a Agustí Trilla com a maçó; és recordava al mateix com organitzador any enrere de les festes del 16 de febrer dient que “... aquelles festes duïen un segell marcadíssimament sectari i anticlerical fins al punt de portar en lloc sagrat del cementiri corones amb signes maçònics...”. S’afegia en dit article que “... si el Sr. Trilla es volia presentar com a defensor del bon nom de Cervera..... ¿que no hu veia allavors, que ab aquelles manifestacions tant marcadament masoniques y anti-religioses se feria, y molt al viu, los mes preuats sentiments de la majoria dels cerverins? I en aquest mateix sentit de crítica l’article publicat al setmanari catòlic cerverí “Patria”,⁷² sense signatura, on es critiquen els actes de la celebració de la “festa del setze”, organitzada “...pels tres o quatre furiosos jacobins que avui remenen les cireres en el Centro Obrero (?) Instructivo (?) Republicano (?)...” els quals “...van guanyarse la recriminació de totes les persones honrades que’l presenciaren...” ; seguia una crítica al President i individus de la Junta pel fet de permetre aquells actes en les celebracions.

Enseñanza que dirigen en esta ciudad los Padres Misioneros. Como Prefecto del Colegio protesto contra tales falsedades y calumnias, à fin de que el pueblo cervariense advierta una vez más la conducta sectaria que observa el periódico República, cuando trata de juzgar de personas é instituciones eclesiásticas....”

⁷¹ Ja’nshupemsam, “La Veu de la Segarra”, Any I, núm. 17 (3 d’octubre de 1903).

⁷² No ho poden amagar, “Patria”, Any I, núm. 3.

Respecte d'aquests organitzadors es diu: “.. la seva degradació y rebaixament moral, arriba fins el punt de desitja l'extermini d'aquelles persones dotades d'uns sentiments humanitaris y caritatius dels que ells no en tenen ni entindran mai...; per acabar l'autor tot seguit es pregunta “¿Que volia dir aquell !Muera el clero; que al tornar de la “merienda fraternal”⁷³ cridaven a tot pulmó?” o “quin significat podia tenir aquell crit de !Morin els Lluïsos;”. I continuant amb una crítica directa a Agustí Trilla, l'escrit afegia: “..Lo Sr. Trilla, que semble que busque totes les ocasions pera ferse popular y conegut per que les que en aquell temps se l'hi presentaven, no las va sapiguer aprofitar millor? Y que bones y magnifiques se les va deixà passar! lo gran cop d' afecte, molt millor que de l' altre dia, puig l' hi va sortir un bon xich esgarat, l' haguere donat lo Sr. Trilla, suposant que l' hi agrada tornar sempre pel bonnom de Cervera, si aquells anys quel' hi diem de les festes del setze, després d' haver pres part à les mateixes obrant com à membre de la masoneria à la que, segons públicament se diu, perteneixia, s' hagués despintat seguidament d' aquell coloret masonich amb que semblabe que 's volie presentar y dirigintse, com à fill indignat pels escarnis fets als íntims sentiments religiosos de son poble nadiu...”. Cal recordar que els republicans certerins, en certa manera i a través dels anys, es van convertir en els veritables protagonistes de la festa. Per desídia d'altres grups, en un primer

⁷³ La referència a la paraula *fraternal* és un signe inequívoc a la maçoneria. La “fraternitat” forma part dels mes tradicionals lemes de la maçoneria. Cal fer notar precisament, que la seva utilització, és freqüent en els articles i escrits de la revista “República”; a manera d'exemple en el número 16 de 6 de març de 1904 en una crònica precisament del 16 de febrer sota el títol “*La Fiesta del 16 de febrero*” hi ha el paràgraf que reproduïxo tot seguit: “.. *Por la noche, reuniéronse en fraternal banquete, uu buen número de ciudadanos, en la fonda de nuestro amigo D. Juan Aymerich...*”; i en la mateixa revista “República”, amb data de 20 de setembre de 1903, per exemple, es publica una poesia el suggestiu títol “*Som butiflers*”, signat amb el pseudònim ‘Fraternal’. La seva primera estrofa diu:

*“¿Oh Cervera sempre aymada
Qu'hermosa y grant te voldria!;
Han volgut uns forasters
Calumniarte sense mida;
Ab paraules les més xorques
Te digueren l'altre dia
Que fóres tu la traïdora
Lo borraré, ¡mes! la ignominia
Per no seguir el consell,
Que Barcelona volia,
D'anar à defensá un Rey
Per qui amor no sentias.”*

Aquesta reproducció és una prova mes del fet que he fet notar endavant i és que els republicans certerins i, en particular, Agustí Trilla defensaven sempre i en tot lloc a Cervera davant qui i quan era acusada de traïdora i botiflera. Simplement no ho toleraven i defensaven la seva honra a qualsevol preu. Vegis les notes 18 i 19 d'aquest escrit.

moment, i per la decisió de l'Ajuntament, segons la composició de determinats consistoris de no participar-hi i, en aquells anys que hi participà l'Ajuntament o altres grups organitzant fins i tot les commemoracions, els republicans hi participaven activament, no solament amb la seva presència en tots els actes sinó que, un cop acabades les celebracions oficial, continuaven fent diversos actes al seu centre: sopar, teatre, ball i naturalment els corresponents discursos polítics.⁷⁴

Aquells fets dels que hi va haver, segons sembla, força rellevància a Cervera, van motivar una reacció dràstica i enèrgica per part dels sectors més conservadors i catòlics de la ciutat i van anar encaminats a eliminar definitivament la intervenció de la maçoneria en aquells actes. La manera de fer-ho va ser procurar la dissolució d'aquell moviment o "secta" que al seu dia va instaurar a la ciutat Agustí Trilla, és a dir, la maçoneria, la qual, per determinats sectors catòlics, es considerava com la causa de tots els mals.⁷⁵

Hi van intervenir-hi diversos elements per procurar aquell fi, si bé el més notable va ser el que des del moviment catòlic van dur a terme tant mossèn Marigot com mossèn Domènech. I aquesta intervenció no és gens d'estranyar: va ser una reacció lògica ja que, precisament, si quelcom es podia retreure a la maçoneria era precisament ser anticlerical, malgrat que la maçoneria cerverina i

⁷⁴ "El Distrito de Cervera" de 20 de febrer de 1892, pàg. 3, publica una crònica dels actes sota el títol *La fiesta del 16*, on després de fer un resum dels actes que es van fer ens deia "...Terminada la manifestación, los elementos republicanos que a la misma habia asistido se dirigieron al son del himno de Riego al Centro Republicano, donde con una concurrencia que llenaba el amplio salón, se celebró una velada en la que tomara nparte D. Ramon Estany, D. Agustín Trilla y D. Emilio Segura quienes pronunciaron elocuentes improvisaciones que fueron recibidas con aplausos por la apinyada concurrencia y especialmente por las numerosas señoras que con su presencia contribuyeron a dar realce al acto" i, el cronista afegia "Es de esperar en vista del entusiasmo con que se han celebrado las fiestas del 16, que sirviendo ello de lección al Ayuntamiento, procurará en lo sucesivo no divorciarse del sentimiento general del vecindario y atemperar al mismo su conducta".

⁷⁵ "La veu de la Segarra", Any II, núm. 35 (26 de març de 1904), en un article publicat sota el títol "*Les escoles nocturnes d' esta ciutat dirigides per los Pares Missioners*" deia: "... esperit del mal encarnat en nostres temps en la masoneria...". En el mateix sentit de crítica a la maçoneria les revistes "Patria" de 1 dia 2 d'octubre de 1909, any I núm. 26: "*La Masonería no te pas el dret d' aixecar la veu en favor, de les escoles, ni de la justícia, ni de la llibertat ni de la humanitat si no vol promoure esclats de riattles o rumors de indignació...*"...; "...Els únics que possant el crit al cel son els masóns, els terroristes, els enemics cabdals de la societat, y la premsa truster, car veu que s' acaban llurs forces, que ha marxat pera no tornar may mes, aquella ominosa y despótica influencia que un dia havia exercit sobre les masses...". Mes recentment, en la revista conservadora "Avant", Any II, núm. 70 (14 de maig de 1933): "...la masoneria és la forjadora de totes les revolucions i de l'anarquia, i que és obra seva la persecució religiosa que estem patint i enardeix a tothom a entrar en la lluita per a combatre a la maçoneria enviada per Israel."

el republicanisme cerverí, que necessàriament hem de posar en comú⁷⁶, sempre va deixar constància i prova escrita que no anaven pas contra la religió catòlica i les seves creences, sinó més bé contra les idees, les actuacions i la manera de pensar i actuar dels catòlics cerverins en general i del clergat cerverí en particular. En definitiva, quedava aquella polèmica circumscrita a un àmbit purament local i a una lluita purament interna dins de Cervera entre catòlics i republicans i maçons.

La influència, sembla ser, de persones cultes i preparades, com van ser els mossens Marigot i Domènech, van portar el fi de la maçoneria a Cervera. Cal recordar, en aquest sentit i pel que fa a mossèn Marigot, un escrit publicat a “La Veu de la Segarra”⁷⁷ que diu, en relació als actes de commemoració dels fets dels 16 de febrer: “.... que s’havien portat al cementiri escuts masònichs, ... fent el qui avui és col·laborador de República, H. Claris (A. Trilla) fundador de la logia Discreción, discursos tant patrioters, que Cervera escandalitzada demanà a ses autoritats y en particular al senyor Rector, Rvnt. Marigot, que prohibís en el lloc sagrat, com és el cementiri, aquelles manifestacions que tant deshonoraven al poble cerverí”. I efectivament així va ser.

Pel que fa a mossèn Domènech, m’haig de referir a l’escrit citat de Josep Pedrós, que esmenta mossèn Domènech i la influència que va tenir sobre un familiar seu que, segons sembla, estava inscrit a la maçoneria. I efectivament podem confirmar que, al menys, ignorant però si eren o no familiars, inscrit a la maçoneria de Cervera hi figurava, entre molts altres que seguidament citaré, un tal Pere Domènech Gabarró, inscrit o afiliat a la maçoneria cerverina l’any 1885 sota el pseudònim de “Ferro”⁷⁸. I consta en la llista a la que em referiré que treballava o era propietari d’un cafè.

⁷⁶ S’han de relacionar efectivament el republicanisme i la maçoneria cerverina que solsament s’entén com he anat apuntat al llarg d’aquest escrit, per la figura d’Agustí Trilla. Ell era maçó convençut. Format a Barcelona dins precisament la maçoneria influent a Catalunya. La maçoneria a Cervera va ser simplement una extensió limitada i sense objectius mes o menys clars; va ser simplement una característica més de la gent d’esquerres i no pas de tota la gent d’esquerres sinó solament d’alguns d’ells.

⁷⁷ “La veu de la Segarra”, Any II, núm. 31 (27 de febrer de 1904).

⁷⁸ Llistat dels maçons cerverins o, pot ser millor dit, dels cerverins inscrits a la lògia “Discreción” fundada per Agustí Trilla. Aquesta llista ha estat treta de la tesis doctoral d’en Pere Sánchez Ferré i està a la disposició de tothom a la Biblioteca Pública Rossend Arús de Barcelona. L’esmentada tesi doctoral (1988), va ser la primera que es va presentar a Catalunya sobre el tema. Va estar premiada en un concurs internacional convocat pel Centro per la Storiadella Massoneria de Roma (1988).

Josep Pedrós ens explica en l’article publicat al “Segarra” que mossèn Domènech va fer valdre la seva influència amb aquest familiar qui finalment va sortir de la maçoneria.

La intervenció dels representants eclesiàstics estava prou justificada, doncs, en les celebracions dels fets del 16 de febrer des del seu inici i com a part important i essencial de la festa: hi figurava la celebració d'un ofici a la parròquia en memòria dels difunts combatents cerverins el 16 de febrer de 1875⁷⁹. L'església participava i havia participat activament des de l'inici de les celebracions en els actes commemoratius del 16 de febrer. L'església va intervenir per tal d'evitar actes i actuacions que, segons el seu parer, es consideraven contraris a l'esperit de la festa. No era tant que l'església monopolitzés les festes, que mai ho va fer-ho; era simplement que hi va intervenir des de el principi i, amb els anys, hi van anar intervenint diverses grups i associacions: un d'ells van ser els republicans. Inevitablement es produí el xoc.

Segurament, doncs, les intervencions referides dels mossens esmentats i la influència del món catòlic, juntament amb la manca de formació dels "maçons" cerverins i el desenvolupament local de la seva activitat i, sobretot, amb el fet que Agustí Trilla visqués a Barcelona i s'anava fent gran, va portar a la decadència i a la fi de la maçoneria a Cervera de la qual no em consta, malgrat les investigacions fetes, cap fet de consideració més enllà dels que he exposat anteriorment.

La maçoneria a Cervera va acabant desapareixent. Ni tan sols consta una dissolució formal. Després d'uns anys, després d'un període d'efervescència i d'influència tant a la vila com a altres poblacions com Tàrraga, deguda sobretot al seu fundador Agustí Trilla Àlcover, va acabar completament desaparecebuda. La seva activitat final va ser purament anecdòtica.

Amb la destrucció del monument en record dels caiguts el 16 de febrer de 1875, es va deixar d'organitzar definitivament la festa del 16 de febrer a Cervera. Hi van haver i van continuar, sobretot pels republicans, celebracions i actes commemoratius d'aquella diada, si bé eren estrictament particulars en l'àmbit republicà. Les celebracions amb els discursos pertinents es feien al "Centre", sense ser generalitzades a la població. Més tard, al cap d'uns anys i coincidint amb certa decadència republicana, els actes van deixar definitivament de fer-se.

⁷⁹ La revista "El Ciervo", en el seu exemplar del dia 9 de març de 1907, sota el títol *Alambiquemos* fa una descripció dels actes que van tenir lloc aquell en les celebracions del 16 de febrer i, entre aquestes, cita el ja habitual i tradicional de la celebració del ofici en memòria dels difunts d'aquella jornada de l'any 1875. Ens diu "...Día 16....A las nueve y media de la mañana, con asistencia del Exmo. Ayuntamiento (en pleno) Autoridades y personas de gusto se dirigieron a la Iglesia Parroquial de Sta. María en donde se celebró un OFICIO DE DIFUNTOS para el eterno descanso de aquellos que batiéndose como héroes fueron víctimas en la defensa de esta ciudad (La concurrencia fue escasa)..."

6. Els maçons cerverins afiliats a la lògia “Discreción”

Hi havia molts cerverins, la majoria, que simplement eren partidaris i seguidors de la maçoneria pel fet de participar de determinades idees polítiques o simplement pel fet de pertànyer a determinats partits polítics, tal i com al llarg d'aquest escrit ha quedat ressenyat.

El llistat que relaciono tot seguit, anomena únicament aquells cerverins que al seu dia i d'una manera oberta es van «afiliar» pròpiament a la lògia “Discreción” de Cervera. Aquest llistat figura en la tesis doctoral d'en Pere Sánchez Ferré⁸⁰ i és d'accés públic a la Biblioteca Pública Arús de Barcelona, de tal manera que em limito únicament a plasmar una còpia del mateix llistat tret de dita tesis doctoral.

Com he dit al seu moment, la lògia cerverina fundada per Agustí Trilla i Alcover era anomenada “Lògia Discreción”. Va ser inscrita amb el número 201 dins la pertinença del “Gran Oriente Nacional de España-Pantoja”.

Hi figuraven inscrits, en diferents moments, les persones que seguidament es detallen; en parèntesi, el sobrenom amb què eren coneguts dins de la maçoneria i la seva dedicació professional:

1. Argeleguet Pallas, Antonio (a) Vespasiano; comerciant
2. Asis Porta, Francisco (a) Zorrilla; propietari
3. Bargués Viladrosa, Francisco (a) Garibaldi; propietari
4. Barnola Godas, Manuel (a) Bravo; comerciant
5. Beleta, Constança (a) Emancipación
6. Cases Sallent, Antonio (a) David; comerciant
7. Domènech Gabarró, Pedro (a) Ferro; cafeter
8. Figuerola Ferré, Francisco (a) Cèsar; comerciant
9. Forcat Boladeras, Ramon (a) Pierrad; propietari
10. Forcat Boladeras, Simeó (a) Riego; comerciant
11. Fornells Brach, Miquel (a) Troya; escriptor
12. Franquesa Salat, Antonio (a) Amadeo; Procurador
13. Freixas Salvat, Josep (a) Lagunero; cafeter
14. García Lòpez, Anastasio (a)....
15. Llastar y Rovira, Jaume (a) Velarde; Cube [?]

⁸⁰ Autor citat. Nota 1.

16. Martí Calaf, María (a) Justicia;.....
17. Millas Guim, Felip (a) Joarizti; propietari
18. Portella Fonoll, Fèlix (a) Prim; comerciant
19. Rius Peret, Ramon (a) Guerra; sastre
20. Roca Estruch, Eusebi (a) Martorell; agricultor
21. Rovira Ribera, Josep (a) Bartrina; propietari
22. Sicart Saguez, Pere (a) Ferry; rellotger
23. Terrats Mora, Antonio (a) Noe; propietari
24. Tico Casany, Josep (a) Calderòn; sastre
25. Trilla y Alcover, Agustí (a) Claris; advocat
26. Valls, Josep (a) Padilla;
27. Ventura Mateu, Jacint (a) Mercurio.....
28. Vives Valls, Josep (a) Pi; propietari
29. Esbrada Calaf, Josep (a) Maldonado;
30. Mone Ramon, Pau (a) Espartero;
31. Solé Serra, Felip (a) Pierrad; propietari⁸¹

D'aquesta relació s'ha de dir que no necessàriament tots els qui hi figuren són cerverins.

S'ha de destacar igualment, com ja feia al seu moment, que hi consten dues dones, fet extraordinari en l'època; que no es pot pas afirmar que, malgrat la relació existent i relatada en aquest escrit entre els republicans i la maçoneria a Cervera, no tots els que hi figuren són republicans ni molt menys van pertànyer o estar afiliats al Partit Republicà de Cervera. De la mateixa manera he de dir que, naturalment, no tots els republicans coneguts de Cervera pertanyien o es van afiliar a la maçoneria. A tall d'exemple, només citar una llista de republicans cerverins i d'altres poblacions, treta d'un escrit d'una revista local, que ens permet concloure de la manera assenyalada.⁸²

⁸¹ Citats per ordre alfabètic segons reproducció literal de la llista esmentada dins la tesi doctoral de Pere SÁNCHEZ. Barcelona, Biblioteca Arús.

⁸² "La Comarca de Cervera", Any I, núm. 28 (8 de setembre de 1892). A la seva portada s'hi publica un article propagandista dels republicans sota el títol "*A los electores de este distrito*". Aquest article es una manifestació dels republicans cerverins on manifesten, donades les properes eleccions, el seu suport al republicà cerverí Ramon Riu i Vendrell. Entre els signants d'aquest escrit hi figuren les següents persones: A. Trilla Alcover, Manuel Barnola, F. Figuerola, Joan Sobrevila, J. Sanpere, Magí Esplugas, R. Segura, J. Vall, C. Pont, F. Elías, J. Canosa, I. Puigjener, A. Amat, C. Rasquin, R. Costa, M. Campí, J. Corbella, A. Farreny, A. Fornells, J. Rebola, M. Mestres de la Torre, J. Ilastarry, J. Trilla, F. Oromí, F. Portella, F. Elías, P. Oliva, J. Porta, R. Codina, J. Naboia, L. Estany, M. Forcat, D. Estany, J. Solé, P. Torreguitard, J. Rovira, F.

Pel que fa als republicans cerverins, als seus grups, els noms més destacats, etc., vegi's el llibre de Jordi Soldevila i Puig *L'Alcalde de Cervera afusellat*.⁸³

7. Simbologia maçona a Cervera

Els maçons cerverins, com acabo de dir, no eren pas tots el que estaven afiliats a la lògia “Discreción”. Hi havia altres cerverins que no es van afiliar mai formalment a la lògia “Discreción” però que es consideraven “maçons” i assistien a les tertúlies i reunions organitzades per aquells. Dins d'aquest grup n'hi havien que fins i tot van deixar empremta de la seva relació i admiració per la maçoneria, com seguidament explico.

Precisament, un dels elements que ha caracteritzat la maçoneria ha estat la seva simbologia. Ja que no es tracta aquí de fer un tractat sobre la mateixa, em limitaré a reflectir solament alguna d'aquelles manifestacions simbòliques a la nostra ciutat. Efectivament, ha estat sempre la simbologia una característica essencial i vital per la maçoneria. Adoptar aquells elements i objectes simbòlics no va ser una excepció a la lògia cerverina, tal i com ens consta en la descripció en l'article referit que ens fa Manel Pedrós, qui fa una relació que ja abans he avançat d'aquells “aparells” simbòlics que tenien els maçons cerverins i que finalment van quedar dipositats a la sagristia de la parròquia: la plomada, un mall, un crani, segells, etc. Respecte de la mateixa, solament cal afegir que en un robatori que va haver-hi al Museu Comarcal de Cervera van ser robats, segons em comenten, diversos elements i objectes que allí es conservaren i que pertanyien a la lògia “Discreción”. Malauradament, no hi havia pròpiament un registre d'aquells objectes ni tan sols fotografies dels mateixos.

Fora d'aquells objectes, que eren els que pertanyien a la lògia i els que formalment eren presents en les reunions que mantenien, em consten altres elements de simbologia maçona a la ciutat:

Vall, A. Mestres, A. Cos, J. Guardiola, C. Iloverá, J. Aymerich, J. Aymerich fill, F. Regué, J. Cos, I. Subiranes, I. Fornells, M. Puignou fill, C. Pipó, J. Prats, J. Segura, M. Portella, E. Fort, F. Sabañes, J. Bargañes, P. Vila, F. Miret, F. Soques, R. Montull, T. Almanzor, R. Serra, A. Alsina, J. Morell, J. Solé, J. Miquel, J. Miret, J. Regé, F. Bergadá, J. Segura, J. Gabarró, J. Rufes, J. Vives, M. Ferrer, A. Ferrer, F. Ferrer, A. Soler, F. Lamota, P. Grau, C. Rius, J. Asenjo, R. Cases, J. Rivera, F. Gil, J. Villa i “*siguen las firmas*”.

⁸³ *L'Alcalde de Cervera afusellat...*, *Op. cit.*

Un primer el trobem a l'escut que apareix en la portada de la revista cerverina "La Comarca de Cervera", de la que era un col·laborador habitual Agustí Trilla. En aquest escut apareix una reproducció de l'Estàtua de la Llibertat⁸⁴. En aquest escut hi apareix, a més, un triangle a mena de plomada, atès que s'hi aprecia perfectament la corda del plom al seu centre, essent la plomada un símbol maçònic elemental i dels més coneguts. A més, hi apareix escrit en cadascun dels seus braços de dit triangle les paraules: "Libertad", "Igualdad" i "Fraternidad", que són les tres màximes maçones igualment més conegudes.

Un altre símbol maçònic avui ja desaparegut o, millor dit, substituït, era l'estrella maçona de cinc puntes que el cerverí Pere Pont –no inclòs al llistat de maçons cerverins– va fer tallar en baix relleu al llindar de la porta de la botiga que tenia a la casa anomenada o coneguda avui com Cal Raich, situada al Raval dels Caputxins, concretament al número 14 del carrer Victòria. Aquesta casa es va vendre a Cristòfol Raich, qui féu barrar l'estrella maçònica i la féu substituir per una llinda amb les seves inicials i una creu al mig, tal i com avui en dia ho podem veure⁸⁵.

Respecte a aquest elements simbòlics necessàriament he de fer esment a altres que són evidents i que no han desaparegut de la nostra ciutat. Principalment els que podem trobar a determinades làpides del cementiri de la ciutat, si bé la més fonamental i elemental és la que pertany a la làpida dels pares del nostre protagonista, el senyor Agustí Trilla Alcover, el qual, com expressament hi consta i s'aprecia a la fotografia que reproduïxo, la va fer posar ell mateix per recordar els seus pares.

En aquesta làpida del nínxol 478 hi ha la següent llegenda: "A mis inolvidables padres", i tot seguit i a manera de signatura del qui ha posat el missatge, hi figura "A. Trilla Alcover".

De la evident simbologia d'aquesta làpida cal destacar la calavera de perfil, així com la creu i la rosa posada sobre la mateixa calavera. La rosa i la creu

⁸⁴ Respecta a l'Estàtua de la Llibertat, cal dir que la mateixa va ser incorporada a la maçoneria com a símbol d'un dels principis maçons per excel·lència com és precisament la Llibertat. Aquesta estàtua, de grans dimensions, la podem veure encara avui en dia a la Biblioteca Arús de Barcelona coronant les escales d'entrada a la mateixa.

⁸⁵ Notes disperses sobre Cervera de Mossèn Josep ARQUES, Arxiu històric Comarcal de la Segarra. Caixa 2.

és l'evident signe distintiu dels "Rosa-Creu", ordre esotèrica, iniciàtica i estretament vinculada a la maçoneria⁸⁶.

8. *Conclusions*

Amb les pretensions d'un maçó convençut, el cerverí Agustí Trilla i Alcover va instaurar i promoure la maçoneria a Cervera. Va pretendre que fos un grup de pressió i un mitjà idoni per influenciar la vida social i política de la ciutat en una etapa de la vida cerverina que estava prou convulsionada pels enfrontaments polítics i socials.

Efectivament, el lliure pensament republicà i anticlerical va constituir la plataforma privilegiada d'intervenció maçònica en la societat, ja que aquesta era ideològicament plural i constituïa un mètode d'intervenció social i polític, més que no pas una doctrina. A Cervera, però, aquelles teories que inspiraven el lliure pensament, la formació individual i personal van tenir que conviure constantment amb lluita i amb els enfrontaments radicals dels adversaris polítics contraris a les idees i al seu pensament, bàsicament dels idearis i principis polítics d'aquells grups o partits que acollien i aixoplugaven aquells ideals i aquells principis. D'aquestes lluites la maçoneria Cervera en va sortir derrotada.

Ara bé, també s'ha de dir que la maçoneria a Cervera, malgrat determinat protagonisme que va tenir (degut fonamentalment a lluites personificades amb determinats cerverins i a determinats esdeveniments molt puntuals, com la seva intervenció en les festes del 16 de febrer), mai va aconseguir ser pròpiament un grup amb identitat pròpia i diferenciada dels partits polítics ni mai va aconseguir ser un veritable grup de pressió en la política local i, evidentment, tampoc mai la maçoneria cerverina, malgrat les trobades i tertúlies que feien els seus membres, va ser tampoc un grup d'ideals ni de formació espiritual o de formació humana dels seus membres. Tot sigui dit, naturalment amb les reserves necessàries degudes a l'hermetisme i al secretisme que caracteritza la maçoneria, si bé crec sincerament que a Cervera, atenent fonamentalment als seus membres i a la seva formació, els temes a tractar en les seves trobades

⁸⁶ La Rosa-Creu o Rosacreu és una societat secreta que es va difondre a partir d'Alemanya durant el segle XVII, amb el propòsit d'intervenir pacíficament i secretament en el món per establir la pau i una religió comuna.⁻¹

i en les seves tertúlies eren simple i exclusivament de política i crítica local.

Tanmateix, i en relació als membres de la lògia “Discreción”, cal advertir l’absència notable de republicans adherits a la mateixa. Una absència que crida l’atenció és precisament la de Domènec Puigredon. Advocat i íntim amic d’Agustí Trilla, mai va pertànyer a la maçoneria. Crec que aquest fet ens diu prou també i és doncs significatiu del que era i del que va significar i, fins i tot, del que volia ser la maçoneria a Cervera.

Malgrat tot, no podem oblidar la certesa que la maçoneria ha estat una realitat històrica diferent, però no pas anecdòtica o marginal, ja que entre 1868 i 1936 va comptar amb més de tres-centes lògies i més de deu mil afiliats, i que va contribuir al lliure pensament, al feminisme i fins i tot al pacifisme, i que grans personatges, polítics, científics i de tota mena van estar i són maçons i sabuda és la seva influència, no solament en el món polític i financer sinó també social i educatiu, i que sens dubte també, i en la mesura possible i en l’àmbit local, aquesta finalitat és la que perseguia i la que Agustí Trilla i Àlcover volia per a la lògia “Discreción” que va fundar a Cervera però que no va aconseguir, bàsicament perquè quedà absorbida la seva activitat en el republicanisme cerverí, per una banda; i, per altra, les poques vegades que va aixecar el cap i era protagonista de determinats actes va ser immediatament qüestionada i criticada per aquells sectors més catòlics i conservadors, fonamentalment pel clergat cerverí, que tenia una influència notable a la nostra ciutat en aquella època.

La conseqüència de tot, unida a la malaltia d’Agustí Trilla i Àlcover i la seva vida final a Barcelona, va portar definitivament la desaparició de la maçoneria a Cervera, la qual mai es va dissoldre: simplement va quedar reduïda a res. Els seus membres es van deixar de reunir i fins i tot els seus estris simbòlics van acabar al lloc més impensable, com era a la sagristia de la parròquia, que per altre banda era el lloc més idoni per controlar-ne la desaparició.

Amb la mort d’Agustí Trilla i Àlcover l’any 1919 s’acaba definitivament la maçoneria a Cervera i desapareix de la nostra ciutat, on mai més hi ha hagut cap intent pel seu restabliment.

Agustí Trilla i Alcover (1851-1919)

